

BBL

Biblioteksbladet

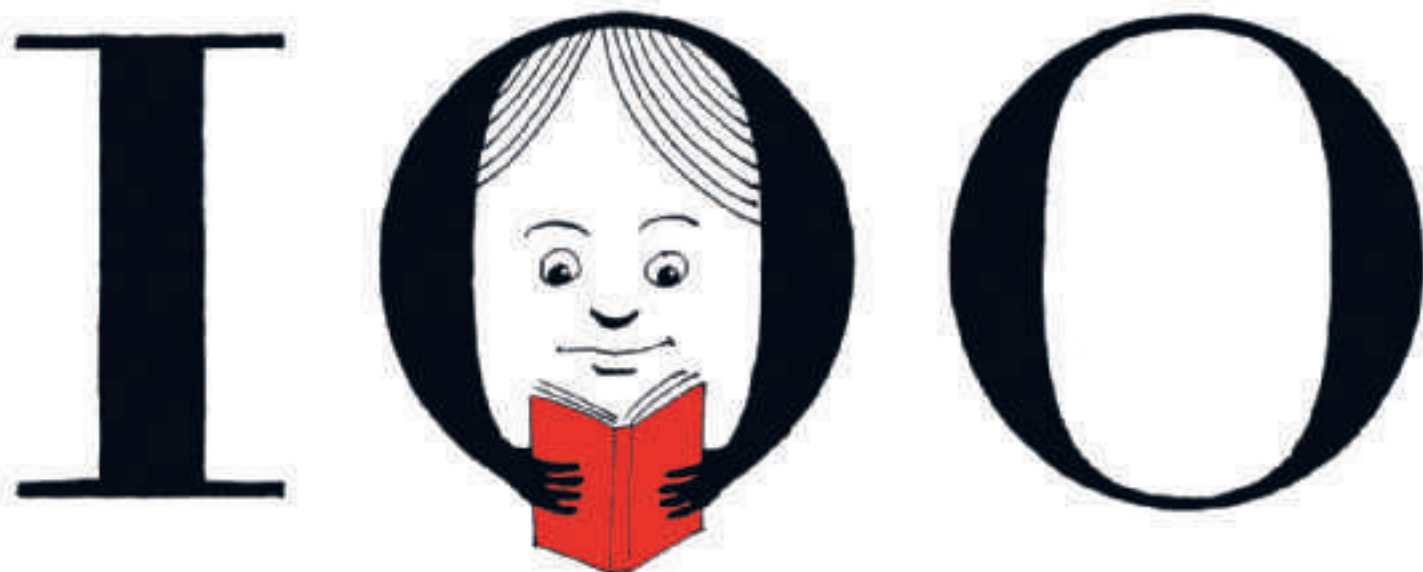
10:2011

JUBILEUM: Barnbiblioteket 100 år

SUMMERING: Gunnar Sahlin

PROJEKT: Kenya - starkare tillsammans

Sjukhusbiblioteket gör skillnad!

OM HUR MAN vände motgång till framgång. Om hur omprövning och hårt arbete inte bara gav ett lyckat resultat och uppmärksamhet utan även ökad självkänsla och en mer positiv syn på biblioteket. På kuppen kom några fördomar på skam också. Låter inte det som en riktig success story?

Det är både lärorikt och upplivande att läsa den utvärdering som gjorts av Kultur Skåne (i samarbete med Folkbiblioteken i Lund) av Veberöds meröppna bibliotek.

Det var i slutet av 2009 som Veberöds biblioteks öppettider utökades så att biblioteket kunde användas på kvällar och helger utöver under de med personal bemannade öppettiderna. Det var ett projekt som initialt kämpade i snålblåst och mot misstro hos såväl personal som användare, yrkeskollegor, media etc. Farhågorna var många: nedskärningar av personal förespåddes (meröppet = personallöst) liksom bråk, stölder och vandalism. Starka känslor och kritik av mer ideologisk karaktär kunde också spåras. Det är i och för sig inga konstiga reaktioner i tider av nedskärningar och när den offentliga verksamheten är utsatt för allehanda märkliga experiment. Apropå obemannade bibliotek i allmänhet föreslog t ex BBL:s dåvarande krönikör Annina Rabe, en ny folkrörelse under parollen Reclaim the bibliotekarie.

Men utvärderingen av det meröppna projektet i Veberöd ger åtminstone vid handen att det hela utvecklades till en win-win-situation för i princip alla. Besöken ökade, utlånen och antal låntagare likaså men framför allt innebar projektet förändrade attityder: Hos personalen som i samma ögonblick som de bestämde sig för att tänka nytt och nyskapande, att de ägde projektet men inte biblioteket, blev ambassadörer ut mot de i förstone tveksamma användarna. Men när användarna omvändes, började lyssna och tro på personalen, såg att det meröppna fungerade och att personalen inte minskade, blev dessa i sin tur ambassadörer för modellen (vi mot världen). En positiv boll

kom i rullning. Personalen såg att det meröppna och det bemannade biblioteket befruktade varandra, nyvunnen tid fanns till mer utåtriktad verksamhet. Användarna uppskattade de utökade öppettiderna, använde biblioteket mer, oftare och under längre tid.

Synen på biblioteket stärktes i positiv riktning, man tog ansvar och var stolt över det förtroende man fått. De mönster som etablerades hos användarna under den obemannade tiden, nämligen att klara sig själva, började gälla också under den bemannade tiden på biblioteken. Så var det inte innan fast biblioteket hade självbetjäning.

Att förändra attityder kräver tid och tålamod. Det behövs, konstaterar utvärderingen, en stark ledning, tydlighet om varför en förändring ska genomföras och modet att diskutera förändringar som just har med attityder att göra och synen på professionen.

En av ambitionerna bakom utvärderingen är att starta en diskussion om det meröppna biblioteket i Sverige, inte minst mot bakgrund av utvecklingen i Danmark där man inom loppet av dryga två år gått från fem meröppna bibliotek till över sjuttio s k "Åbne biblioteker". Frågan är om Veberöd ska förbli det enda meröppna biblioteket i Sverige eller om dessa positiva erfarenheter öppnar för fler? En annan fråga är om modellen går att med samma framgång applicera var som helst, dvs också i större städer.

Det mest oväntade för alla inblandade i Veberöd var att det hela faktiskt fungerar. Biblioteket blev inte vandaliserat, det blev inget bråk, inga stölder. Detta är också, enligt utvärderingen, den fråga som personalen i Veberöd alltid får när det kommer studiebesök. "En fråga och ett svar som visar en attityd gentemot våra användare som om de vore ett problem", konstaterar utvärderaren Barbro Roos.

Det tål att tänka på.

Stockholm den 30 november 2011

Ur innehållet:

- 4** Barnbiblioteken 100 år. *Barbro Gülich/Catharina Norén; Lena Lundgren*
- 16** Sjukhusbiblioteket gör skillnad. *Åsa Ekström*
- 20** Gunnar Sahlin summerar åren som RB. *MarieLouise Samuelsson*
- 24** Dagbok från Kenya. *Christina Tovoté*
- 31** Rapport från konferensen Nordic Camp. *Alice Thorburn*

AVDELNINGAR

- 34** BBL kommentar
- 35** Krönika
- 36** Utblick
- 37** Recensioner
- 39** Månadens uppsats
- 45** Besserwisser
- 46** Föreningsnytt
- 47** Kalendarium

Postadress

Box 70380
107 24 Stockholm

Besöksadress

World Trade Center, D5, Klarabergsviadukten 70 eller Kungsbron 1, Stockholm
Tel. 08-545 132 30
Fax 08-545 132 31

Biblioteksbladets hemsida

www.biblioteksbladet.se

Prenumeration på BBL

För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften, 350:- för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175:-). Övriga betalar 500:- (Sverige), utanför Sverige, 600:-

Ansvarig utgivare

Chefredaktör

Henriette Zorn tel. 08-545 132 41
hz@bbl.biblioteksforeningen.org

I redaktionen

Åsa Ekström 08-545 132 43
asa@bbl.biblioteksforeningen.org

Recensionsansvarig

Johannes Rudberg
johannes.rudberg@kb.se

Grafisk form: Paolo Sangregorio

Omslag: Paolo Sangregorio

Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvarar ej.

Annonser

Bo Eriksson
Knut Wallenbergs väg 35
133 34 Saltsjöbaden
tel. 08-717 43 55
070-714 90 55
bo.erikssonmedia@telia.com
Moms/annonsskatt utgår ej!

Tryck

Norra Skåne Offset, Hässleholm
ISSN: 0006-1867

Svensk Biblioteksförening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen.

Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

Denna tidning gick i tryck den 9 december.

Den här tidskriften är ts-kontrollerad.

Nu vintern fäster sitt bistra grepp
över vår nordliga del av världen.
Men lugn, ingen fara, häng inte läpp,
biblioteket följer dig på färden.

E-böcker, omlån, ditt lånekort
och samverkan mellan biblioteken.
Är aldrig mer än ett knapptryck bort
när CS library vänt på steken.

Julen skänker en fridfull stund
och snön lyser vit på taken.
Personalen får en välförtjänt blund,
endast CS Library är vaken.

GOD JUL
önskar Teknikhuset!

Två pionjärer minns

Kerstin Gamstorp på barnavdelningen vid Malmö stadsbibliotek 1987.

AV **BARBRO GÜLICH**
OCH **CATHARINA NORÉN**

I december i år firar vi att barnbiblioteket fyller 100 år. Något har skrivits om de allra första barnbibliotekarierna, men inte mycket om dem som följde efter. Kerstin Gamstorp och Anna Loman är två av dem och de kan båda blicka tillbaka på ett liv bland barn och böcker.

Barnavdelningens läsesal i Malmö någon gång mellan 1946 och 1955.

IBIBLIOTEKENS BARNDOM FANNS inga barnbibliotek. Först år 1911 fick Sverige sitt första bibliotek avsett för barn, Stockholms barn- och ungdomsbibliotek. Initiativtagare till detta bibliotek var som bekant Valfrid Palmgren Munch-Petersen, som hade rest i och skaffat sig erfarenheter från USA. Med sin bok *Bibliotek och folkuppfostran* blev hon en banbrytare för barn- och ungdomsbiblioteken i landet. Andra större städer följde snart Stockholms exempel.

Göteborg och Malmö fick egna barnbibliotek 1912 respektive 1914. Valfrid Palmgren höll ett vakande öga över barnbibliotekens utveckling. Hon "handplockade" tex Malmö stadsbiblioteks första chef, Helja Jacobson, och avlade årliga besök på biblioteket för att följa upp verksamheten och inspirera med nya idéer från USA.

Under flera år fungerade dessa barnbibliotek som separata enheter. Först på 1920-talet gick de upp i stadsbiblioteken och fick med dem gemensam styrelse och ekonomi.

En bibliotekarie som har personliga minnen av såväl Helja Jacobson som Valfrid Palmgren är Kerstin Gamstorp. Hon tjänstgjorde som chef för barnavdelningen i Lund 1957–63 och därefter för motsvarande avdelning i Malmö 1963–87. Hon efterträddes i Lund av Anna Loman, som kom att leda barnbiblioteksverksamheten där fram till sin pensionering år 1988. Födda 1922 respektive 1923 har damerna nu nått en aktningssvärd ålder.

Något har skrivits om de allra första barnbibliotekarierna, men inte mycket om dem som följde strax efter. Inför 100-årsjubiléet i december i år har vi samtalat med dessa två barnbokspionjärer om deras liv bland barn och böcker. Tråden är ganska direkt, och det känns som om vi som började vår verksamhet på det expansiva 1970-talet har skäl att blicka bakåt för en liten summering.

Att bli just barnbibliotekarie var ingen självklarhet vare sig för Kerstin Gamstorp eller för Anna Loman. Kerstin besökte inte bibliotek som barn eftersom, som hon säger, "borgarklassen inte gick på bibliotek". Anna kom under sin uppväxt tidigt i kontakt med bibliotek. Redan hennes småskolefröken i lilla Laggartorp lånade ut böcker från ett förråd. "Lärlungebiblioteket" på läroverket i Eskilstuna gav däremot knappast mersmak.

Några år senare upptäckte Anna Eskilstuna stadsbibliotek, som kunde erbjuda en helt annan service.

För ingen av damerna kändes barnbiblioteksarbetet som ett kall. Anna visste med stor säkerhet att hon inte ville bli lärare. En akademisk examen var däremot en självklarhet. Att hon som barnbibliotekarie i så hög grad skulle komma att arbeta som pedagog anade hon inte när hon så småningom kom på tanken att hon kunde bli bibliotekarie. Den pedagogiska biten kom hon dessbättre inte att uppleva som besvärande. När Anna slutligen blev chef för barnavdelningen i Lund var det snarare chefskapet än barnverksamheten som lockade.

I Kerstins fall förefaller yrkesvalet inte direkt ha varit hennes egen idé. Kerstin visste inte vad hon ville bli. Modern tyckte att bibliotekaryrket kunde vara lämpligt och ringde därför upp chefen i Lund, Elsa Ulfspärre. Följden blev att Kerstin, drygt ett år efter sin studentexamen, fick en elevplats vid Lunds stadsbibliotek. Utbildningen sträckte sig över två terminer. Kerstin varvade tjänstgöringen på barnavdelningen med universitetsstudier i latin, religionshistoria och klassisk fornkunskap. Hos Kerstin fanns tidigt en tanke på att arbeta med barn. Hon fick också tidigt goda förebilder på biblioteket. Just den pedagogiska rollen gjordes hon uppmärksam på redan under sin första termin i Lund. Efter genomgången elevutbildning väntade ytterligare studier vid sö:s biblioteksskola i Stockholm, där den legendariske Bengt Hjelmqvist var rektor. I väntan på att komma in i Stockholm hade Kerstin ett vikariat i Lund.

Anna studerade latin, nordiska språk och historia vid Stockholms universitet. Hon gick som elev vid Stockholms stadsbibliotek i fem månader inklusive en extra månad som behandlade barnbiblioteksverksamhet. Denna extra kompetens gjorde att man kunde komma ifråga till fler vikariat. Liksom Kerstin varvade Anna elevutbildning med universitetsstudier. Därpå följde två terminers utbildning vid Biblioteksskolan. Kort därefter födde Anna sitt första barn.

Kerstin inledde sin bibliotekskarriär som timanställd i Lund. Därefter hamnade hon i Sundsvall, där de flesta anställda saknade utbildning. När det nya stadsbiblioteket i Malmö stod färdigt 1946 utlystes tre nya tjänster. Kerstin erhöll en ordinarie tjänst i vilken service till såväl vuxna som barn ingick. På barnavdelningen →

FOTO: ROLF OLSSON

Anna Loman 1978 då hon var chef för barnavdelningen vid Lunds stadsbibliotek.

→ arbetade hon deltid under Helja Jacobson, den av Valfrid Palmgren handplockade chefen. Kerstin minns Helja Jacobson som en mjuk men viljestark person, som engagerade sig mycket för estniska flyktingar. Men hon hade också en envishet som gjorde att hon hamnade på kollisionkurs med såväl stadsbibliotekarie Ingeborg Heintze som den kända barnbibliotekarien Elsa Olenius i Stockholm. Genom Helja Jacobson fick Kerstin en direkt kontakt med utvecklingen i Amerika. Varje jul kom Valfrid Palmgren, som då var bosatt i Köpenhamn, på besök och öppnade ett fönster mot stora världen. Sagostunder, visningar och programverksamhet blev en följd av detta. Likväl ville Kerstin gärna tillbaka till Lund. Efter tio år i Malmö gavs den möjligheten. När Skolbibliotekscentralen inrättades i Lund utsågs Brita Beckman till dess chef. Hon lämnade då tjänsten som chef för barnavdelningen vid stadsbiblioteket. Kerstin blev hennes efterträdare. Stadsbibliotekarie Elsa Ulfsparrs alltför tidiga död orsakade emellertid allahanda problem och tråkigheter. Kerstin lät sig då övertalas av chefen vid Malmö stadsbibliotek, Bengt Holmström, att istället bli chef för barnavdelningen där. Först efter tre övertalningsförsök accepterade Kerstin erbjudandet – tjänsten i Malmö innebar lägre lön och en ställning längre ner i hierarkin. Kerstin fick nu två chefer

över sig, stadsbibliotekarien och en biträdande sådan. I Lund hade stadsbibliotekarien varit hennes närmaste chef.

Anna bodde 1948 som nygift i Björkhagen. Hon upptäckte att man höll på att bygga en skola där. Hon tog kontakt med Stockholms stadsbiblioteks chef, Knut Knutsson, och föreslog att ett bibliotek skulle inrättas där. Så föddes filial 4, Björkhagens skola. Anna vikarierade på diverse bibliotek i Stockholm, bland annat på filial 2, Hornsgatan, där Elsa Olenius härskade. Det var en positiv upplevelse och det blev tomt när Olenius senare förflyttades till filial 1, Medborgarplatsen. Dock fick Anna vid några tillfällen arbeta även där. På Hornsgatan var många av barnen Taikon flitiga besökare. Man arbetade med dockteater. Anna minns att Olenius var "juste mot yngre personer". Hon tror sig ha påverkats mer av henne än av det faktum att hon själv fick barn under denna tid. Anna läste även sagor på huvudbiblioteket, där Sigrid Maslov var en förebild. Dessutom var hon under en period chef för Gärdets vuxenavdelning. I mitten av 50-talet fick maken arbete i Lund. Familjen bosatte sig då på Lagerbrings väg. Elsa Ulfsparr, bibliotekchefen i Lund, hade varit i Amerika och sett bokbussverksamhet. Under Bokens vecka klädde hon en

Malmö stadsbiblioteks berömda sagogrotta vars väggar pryddes med fantasifulla målningar av konstnären Eric Alsmark. Sagoläsning i grottan – troligen kring 1980 – med en av Kerstin Gamstorp's yngre kollegor, Kerstin Brandt.

buss med bokhyllor och körde runt en dag. Lagerbrings väg var ett HSB-område och efterfrågan på främst barnböcker var stor. Folk i kvarteren blev intresserade av bokbussen: "Vi har en bibliotekarie här som kan sköta verksamheten!" Följden blev att fyra trälådor fulla med barnböcker placerades i grannhuset i en källarlokal och byttes med jämna mellanrum ut. Det här var 1957, och det blev Lunds första egna barnfilial med öppet några timmar i veckan. Ett nät av fler filialer/skolbibliotek följde snart och Anna åkte runt som timtjänstare på de olika filialerna och också till inrättningar för äldre personer som Ribbingska sjukhemmet och Mårtenslund. Unga besökare av den mer busiga sorten mötte Anna på biblioteket i Drottningstaden. Stundtals fick personalen ta med egna barn som medlare. Sålunda var Annas äldste son Jon anställd där några timmar i veckan under en period. När Kerstin Gamstorp rekryterades till Malmö stadsbibliotek 1964, fick Anna tjänsten som chef för huvudbibliotekets barnavdelning.

Vad tyckte då Kerstin och Anna var viktigast i jobbet under sina år som barnbibliotekarie?

– Att få fram bra böcker. Att personalen hade god bokkännedom, säger Kerstin.

– Att böckerna stod på rätt plats, så att man kunde hitta det man sökte. Skyltning. Tidvis hjälpte Gleerups

bokhandel till med det. Att ge lust till läsning, säger Anna.

Såväl Kerstin som Anna menar att kontakten med barnen har varit mer lockande än arbetet gentemot förmedlare. "Men", säger Kerstin, "det viktigaste är inte att man är intresserad av barn utan av barnböcker. Men det är inte självklart att man ska bli bibliotekarie för att man tycker om böcker. Man måste vara intresserad av människor också".

Mammornas inträde på arbetsmarknaden och förskolornas tillkomst skedde under Kerstins och Annas yrkesverksamma period. Anna menar att mammornas förändrade roll skedde så successivt, att det inte märktes. Kerstin minns att det blev svårare att få vikarier. Tillkomsten av förskolor resulterade i att färre barn kom till sagostunderna. Det var svårt att transportera stora grupper små barn. Samtidigt blev det svårt att få böckerna att räcka till och att få fram titlar i de ämnen som efterfrågades av förskolorna. Utvecklingen av förskolorna skedde oerhört snabbt.

De förmedlare man tidigt etablerade ett samarbete med var lärarna. Redan i Lunds stadsbiblioteks gamla lokaler tog man emot åk 4, 5 och 8. Åk 4 ändrades senare till åk 3 och vuxenavdelningen tog hand om åk 8. Även Malmö's så småningom mycket trånga barnavdelning →

→ tog emot skolklasser, företrädesvis åk 3. Biblioteksskunkap följdes av stimulerande högläsning. Arbetet med förmedlare av olika slag blev allt viktigare. ”Det är de vuxna som avgör vad och om barnen ska läsa”, säger Kerstin.

Programverksamhet bedrevs i såväl Malmö som Lund, främst i form av sagostunder. När Lund fick sitt nya stadsbibliotek var det en självklarhet att där skulle finnas ett sagorum. Malmö hade redan sin berömda sagogrotta med hemlig ingång genom en bokhylla. Grottans tak utgjordes av en stjärnhimmel där man kunde tända de olika stjärnbilderna. Fondväggen och läsesalens väggar pryddes av fantasifulla målningar av konstnären Eric Alsmark (Malmös motsvarighet till Stockholms stadsbiblioteks målning av Dardel, och den är således lika välkänd bland allmänheten där). Kerstin berättade själv gärna sagor men eftersom de yngre kollegorna också gärna ville göra det, kom de att ta över. Man visade gärna bilder med hjälp av balloptikon där hela boken lades in i apparaten. Så småningom kom diabilder att ta över. Visningar av olika slag ingick också i verksamheten på båda biblioteken. Tävlingar med flervalsalternativ var rikligt förekommande och belönades med silver- och guldstjärnor och i slutändan en bok.

I arbetet med barnen utgjorde naturligtvis böckerna själva stommen. Det kunde stundtals vara svårt att skaffa lämplig litteratur i önskat antal exemplar. Kerstin minns bristen på diabilder som ett annat problem. Mer och bättre litteratur kom dock så småningom med vad Kerstin kallar ”Astrid Lindgren-syndromet”.

Anna engagerade sig mycket i bokutgivningen, men reagerade också på undermåliga bildserier och pussel. Hon skrev upprepade gånger till förlag för att korrigera felaktigheter och när hon tyckte att barn och barnlitteratur behandlades på ett nedlåtande sätt. Man ser i hennes korrespondens att hon blir lite fränare i tonen när hon finner nonchalans och okunskap om barns villkor i världen.

Minns Anna och Kerstin några problem med budgeten?

–Lund hade mer pengar än många andra bibliotek. Kerstin Gamstorp och Elisabet Ingvar, chefen för vuxenavdelningen, hade samma studiebakgrund och ingen tyckte att det var rimligt, att barnverksamheten skulle ha mindre än vuxenverksamheten. Det var aldrig ont om pengar i Lund, säger Anna.

–Jag imponerades av Malmös budget. Fast när man spred ut budgeten på 12 filialer i Malmö blev det inte så mycket kvar. Men det var inte bättre i Lund. Lund hade däremot mer pengar till tävlingar, belöningar till flitiga läsare m m, minns Kerstin.

Dock förefaller det ha varit svårare att i det långa loppet hävda barnverksamheten i Malmö. Det fanns personer där som inte alls ville höra talas om barnavdelningar. ”Så fort det gällde pengarna, så var alla intresserade. Men inte annars. Men Eric Alsmarks målningar... De var man ju beroende av.”

På frågan om dåtida disciplinproblem säger Kerstin:

”

Mer och bättre litteratur kom dock så småningom med vad Kerstin kallar ”Astrid Lindgren-syndromet”.

–Jag litade på att min utstrålning skulle räcka till för tystnad och lydnad. Men det gick inte i längden.

Hon erinrar sig något tillfälle med niorna i Lund: ”Där var knivarna direkt på bordet”. Men Kerstin imponerade på eleverna genom att nämna att simmare Karin Grubb bodde i huset. Då blev alla intresserade, knivarna försvann och det blev en mycket trevlig lektion. Fast man talade inte om böcker.

Anna menar att det på HB i Lund aldrig förekom sådana problem, däremot på filialerna. På senare år går det ändå att läsa i protokoll att man hade diskussioner med socialförvaltningens fältgrupp om intermezzon också på huvudbiblioteket. Kanske var det delvis på grund av sådana bekymmer som Lund blev ganska ensamt om att inrätta två fritidspedagogtjänster 1977. Anna tror att det kan ha blivit en följd av att man hade praktikanter från denna utbildning i biblioteket.

I Malmö hade man stora problem under frukost-rasterna när eleverna använde biblioteket som värme-stuga. Tack vare vaktmästare Emil Karlsson gick det i alla fall hyggligt.

–Vi två gick genom läsesalen och höll varandra i händerna för att tömma salen. För där började de dra loss benen på bokhyllorna för att slåss med! Man var också rädd att de skulle börja förstöra Alsmarks målningar, säger Kerstin som däremot inte upplevde några sådana problem på lektionerna.

Både Kerstin och Anna har upplevt stora förändringar när det gäller det fysiska rummet för barnverksamheten. Malmö levde länge på sitt rykte att vara ett nytt bibliotek. Under Helja Jacobsons ledning fick biblioteket en rymlig barnavdelning med bla en läsesal. Hon visste att det var viktigt för de mindre bemedlade att ha ett varmt rum att sitta i. När läsesalen väl stod färdig behövdes den emellertid snart inte mer. Samhället hade förändrats och stora förändringar kom också att ske på barnavdelningen. Undan för undan åt sig andra verksamheter in på den ursprungliga barnavdelningen. Slutligen återstod en så liten yta att man endast genom mödosamma tillfälliga ommöbleringar kunde ta emot klassbesök. Sagogrottan fanns dock kvar. Dess magiska ingång genom en bokhylla vållade emellertid Kerstin mer oro än glädje eftersom flera personer kom till skada där under hennes tid. Ändå är det just minnena från den magiska ingången till sagogrottan som har etsat sig fast hos dem som i barndomen besökte barnavdelningen i Malmö! Många bevis på detta har märkts hos vuxna som i efterhand kommit till biblioteket för att ta reda på hur det egentligen fungerade. Ingen hade kunnat förstå

FOTO: STAFFAN HAGBLUM

Barnavdelningen i Lund i mitten av 1970-talet – pappor och barn julpysstrar.

hemligheten bakom hyllan som bara öppnade sig inåt när man knackade!

–I Lund var det fruktansvärda lokaler. Och där fick man inte föra oväsen för då blev chefen störd i sitt rum och kunde inte tala i telefon, berättar Kerstin.

Anna fick vara med om flytten från det gamla till det nya biblioteket i Lund. Dock var hon inte involverad i planeringen av den nya barnavdelningen. Den skötte

ledningen, med bibliotekschefen Kerstin Osborne i spetsen, och BTJ. På frågan om det var viktigt hur det såg ut inne på avdelningen svarar Anna, att det viktigaste var att man kunde hitta bland böckerna, att de var logiskt uppställda.

Både i Lund och i Malmö bestämde avdelningarna själva verksamhetens inriktning, även om man i Malmö fick skriva riktlinjer 1975, och i Lund en målsättning →

→ antagen av Biblioteksnämnden 1979. Ingen annan ställde några krav annat än i rent ekonomiska frågor. Vid bokinköp diskuterades därför inte urvalet utan endast andelen av bokanslaget. Kerstin betonar betydelsen av ett brett, varierat bokutbud av "lustläsningsböcker" för att förmå barnen att läsa. Hon var motståndare till skolans arbetssätt att köpa in stora mängder av "lämpliga" titlar.

–Kunskapsförmedlingen är det viktigaste i teorin, lustläsning i praktiken, säger Kerstin.

Från 1958 och framåt var hon engagerad på nationell nivå genom sitt uppdrag som sekreterare i SAB:s specialgrupp för barn- och ungdomsverksamhet. Under en period undervisade hon blivande bibliotekarer i barnbiblioteksverksamhet vid Biblioteksskolan i Solna. Hon står som medförfattare till BTJ:s skrift *Att arbeta i barnbibliotek*, som kom 1968. Anna blev så småningom kontaktman i SAB:s u-landsgrupp.

Både Anna och Kerstin arbetade som lektörer i Barnsambindningen – strängt taget från starten på tidiga 60-talet. Anna fortsatte ända fram till 2005/06, alltså långt efter sin pensionering. I Annas arbetspärmar är det lätt att se vilket intresse hon har för samhället. Hon skriver till Barnmiljörådet, Riksidrottsstyrelsen m fl och informerar om barnböcker och barnkultur, ställer krav och ger förslag.

Båda arbetade även med skolradioprogram och skol-tv. Samarbete med andra bibliotekarer kunde ske i samband med biblioteksmöten, där man kunde ge och få inspiration. Kerstin blev ofta uppringd av bibliotekarer i kranskommuner som ville ha hjälp med sina bokinköp. Detta sågs inte med blida ögon av chefer och kollegor i Malmö. Detta var ju före barnbiblioteks-konsulenternas tid. De behövdes uppenbarligen!

Anna ser med glädje och stolthet tillbaka på sitt yrkesliv. Hon tycker inte att barnverksamheten blivit styvmoderligt behandlad i Lund, inte hon själv heller. Som chef för barnavdelningen vid det nya biblioteket i Lund fick hon också samma lönegrad som chefen för vuxenavdelningen, något som var ovanligt nationellt.

Inte heller Kerstin har ångrat sitt yrkesval. Det negativa har varit att ofta bli sedd över axeln, både av vuxenkollegor och av samhället. Visst uppskattade samarbetspartners det man gjorde, men "att pyssla med bibliotek verkade mer vara ett tidsfördriv än en seriös sysselsättning på sina håll". På Malmö stadsbibliotek hade barnverksamheten lägre status och vuxenkollegor ville inte bli inblandade. Det blev inte bättre av att stadsbibliotekarie Ingeborg Heintze och Helja Jacobson inte tålde varandra. Antal år i tjänsten var en brännbar fråga i detta sammanhang.

–De var inte alls vänliga i Malmö, säger Kerstin.

Dessvärre höjdes barnverksamhetens låga status aldrig under Kerstins tid. Många menar att det ser likadant ut än idag. När Kerstin summerar sitt yrkesliv är det dock det positiva som överväger. Hon minns med glädje barnen och böckerna och citerar stolt pojken som sa: "Du har betytt mer för mitt bokval än far gjorde". Det kändes också trevligt att bli igenkänd och tilltalad ute

”

Man sökte upp barn och förmedlare på alla tänkbara ställen, från BVC till tågtrafiken.

Idéer saknades aldrig, endast ekonomin satte gränser.

på stan av tidigare biblioteksbesökare. Sådant hände rätt ofta.

–Jag har haft det bra, det är det minsta man kan säga”, avslutar hon.

Annas och Kerstins ledstjärnor i yrkeslivet förefaller i hög grad ha varit kvalitet i bokurvalet och ordning och reda bland böckerna. Att vara barnbibliotekarie skiljde sig härvidlag knappast från att arbeta på en vuxenavdelning. Man var bibliotekarie, ett yrke som åtminstone i Lund mötte samma respekt bland chefer och arbetskamrater oavsett på vilken avdelning man var verksam.

Men Anna och Kerstin betonar även den viktiga pedagogiska rollen och uppgiften att väcka läslust hos de unga, som ju förväntas att i vuxen ålder vilja besöka bibliotekets övriga avdelningar. Här ser vi fröet till det, som vi dristar oss att kalla "barnbibliotekens guldålder". Då kom allt fler "eldsjälar" som gjorde medvetna val att arbeta med just barn och unga, att bemanna barnavdelningarnas diskar. Man trodde sig kunna förändra hela samhället. Till den snabba utvecklingen bidrog i hög grad de nyinrättade tjänsterna som barnbibliotekskonsulenter i länen. Otaliga projekt kom att drivas i landet, ofta på konsulenternas initiativ. Man sökte upp barn och förmedlare på alla tänkbara ställen, från BVC till tågtrafiken. Idéer saknades aldrig, endast ekonomin satte gränser.

Barnbiblioteken var verkligheten på spåret. Vi fick alltså uppleva en riktig blomstringsperiod, alltifrån det banbrytande året 1968 och med bas i 1974 års kulturpolitiska mål. Nu undrar vi vad som håller på att hända i 2000-talets andra årtionde: Vart är barnbiblioteken på väg? ■

Barbro Gülich efterträdde Kerstin Gamstorp i Malmö 1987, och Anna Loman i Lund 1988.

Catharina Norén arbetade nära Kerstin Gamstorp i Malmö under många år och sedan efterträdde Barbro Gülich i Malmö.

	Kerstin Gamstorp	Anna Loman
Född	Lund 1922	Eskilstuna 1923
Studentex.	1940	1942
Fil kand.	Lund 1944	Stockholm 1947
Biblioteksskola	1945	1948–49
Elevtj.	LSB 1943	SSB 1945
Vik. o timtj.	LSB 1943–44	SSB 1945–48
e.ass.	1945	vik ass Lidingö stb 1948
ass.	Sundsvalls SB 1946	förest. SSB:s fil. 1949–55
ass.	MSB 1947	timtj ass LSB 1957–63
1 ass	LSB 1957	LSB 1964
2:e bibl.	Barnavd MSB	LSB 1970
1:e bibl	Barnavd. MSB 1971–1987	LSB 1971–1988

Våren 2012

Kom möt oss på e-Information Road Show 2012!

e-Information Road Show är LM Informationstjänsts internationella seminarieturné. Seminariet är en uppskattad mötesplats för informationsspecialister och branschfolk.

Under våren 2012 kommer vi till en stad nära dig med spännande nyheter!

Prenumerera på vårt e-Info nyhetsbrev på **www.LMinfo.se** och läs mer om evenemanget.

**För mer information om våra
tjänster, kontakta oss:**

Zahra Touil
Zahra.Touil@LMinfo.se
0700 916 702

Minna Kontinen
Minna.Kontinen@LMinfo.se
0700 916 736

LM Informationstjänst

LM Informationstjänst är den ledande informationsförmedlaren i Nordeuropa. Vi erbjuder våra kunder prenumerationstjänster, tjänster för användning och administration av e-resurser samt tjänster för databaser och e-böcker. Våra kunder är akademiska och vetenskapliga bibliotek, allmänna bibliotek, städer och kommuner, företag samt deras informationsavdelningar.

www.LMinfo.se

informationstjänst

Barns delaktighet står i centrum

AV LENA LUNDGREN

Det har gått hundra år sedan det första barnbiblioteket invigdes på initiativ av Valfrid Palmgren. Verksamheten genomsyrades av den "library spirit" som Palmgren hade mött i USA. Vad återfinns av hennes tankar och idéer i dagens barnbibliotek? Lena Lundgren har besökt tre relativt nya barnbibliotek i Stockholms län.

Över hundra bilderböcker exponeras på färgglada vägghängda hyllor nära golvet på tre av väggarna på Norrvikens bibliotek.

DE SVENSKA barnbiblioteken fyllde i dagarna 100 år. Den 4 december 1911 invigdes Stockholms barn- och ungdomsbibliotek (S.B.U.B.) på Drottninggatan 65 1 tr, det första riktiga barnbiblioteket. Valfrid Palmgren var initiativtagaren och biblioteket drevs inledningsvis, med bidrag från donatorer, av en ideell förening bestående av en grupp unga kvinnor. Biblioteket motsvarade uppenbarligen ett stort behov och hade redan det första året 45 827 besök och 20 922 lån på knappt 1 500 böcker (en utnyttjandegrad på 30, jämfört med dagens kanske 4-5!).

Valfrid Palmgren hämtade som bekant sitt biblioteksideal från Amerikas Förenta Stater, där hon hade varit på studieresa hösten 1907. I *Biblioteket – en ljushärd* (1909) beskrev hon sina upplevelser och idéer om inrättande av svenska folkbibliotek, eller *allmänna bibliotek*,

som var det begrepp som Valfrid Palmgren föredrog. Hon drev kraftfullt idén om att inrätta ett "centralbibliotek" i Stockholm, och det resulterade 1928 i invigningen av Stockholms stadsbibliotek. Men under Amerika-resan var det framförallt barnavdelningarna som hon imponerades och inspirerades av.

S.B.U.B. präglades av den "library spirit" som Valfrid Palmgren hade mött i Amerika. Det innebar mera konkret att biblioteken skulle vara öppna för alla barn oavsett ekonomi och samhällsklass, att böckerna skulle vara fritt tillgängliga för barnen i en vacker bibliotekslokal med "smakfull" och barnanpassad inredning. Barnen skulle bemötas på bästa sätt av välutbildade, vänliga och tålmodiga kvinnor ("det är nämligen alltid en kvinna") som skulle inspirera dem till läsning och vägleda dem i deras kunskapssökande. Möblerna på S.B.U.B. ritades av Ivar Tengbom och beställdes på NK,

tavlor av välkända konstnärer prydde väggarna, krukväxter och levande blommor stod i fönstren och på bordet. Personalen handplockades och fick gå en kurs ledd av Valfrid Palmgren.

Historien om Valfrid Palmgren och hennes betydelse för det svenska biblioteksväsendet återstår att berätta, men finns något kvar av Valfrid Palmgrens idéer? Vad erbjuder till exempel de tre nya barnbiblioteken i Stockholms län som jag nyligen har besökt?

TioTretton. I Kulturhuset i Stockholm finns två barnbibliotek, Rum för barn (för barn i åldrarna 0–9 år) som har funnits i några år, och det helt nya TioTretton. Biblioteket TioTretton skapades för att erbjuda ”melanbarnen” en verksamhet bättre anpassad till deras önskemål. Samtal med barn i fokusgrupper var viktiga i förberedelsearbetet. Till TioTretton har bara barn i åldrarna 10–13 år tillträde, varken andra barn eller vuxna, inte ens lärare.

TioTretton väckte vid invigningen i februari i år en viss uppmärksamhet genom att marknadsföra sig som ”biblioteket för dig som hatar böcker”. Detta är dock inget bibliotek helt utan böcker, men med en bred verksamhet och en inredning och utrustning med många möjligheter för kulturupplevelser och skapande. Biblioteket domineras av två stora sittmöbler, ett rött ”berg” (en hög gradäng) och en stor röd ”korv” där snart sagt alla sitt(och ligg)ställningar är möjliga. Mot glasväggen ut mot Sergels torg finns också en sittmöbel (eller vad man nu ska kalla den?) i två våningar, avgränsad med plexiglas. Där har barnen full koll både utåt och inåt.

Ett spektakulärt inslag är ett kök, modell större, med ett kombinerat matbord/arbetsbänk och full köksutrustning. Här finns också en inspelningsstudio och möjligheter att fotografera och spela in film och dessutom en arena för uppspelning och framträdanden för publik. Här finns datorer, kameror och symaskiner. Personalen har en rad olika kompetenser. I den yttre delen finns arbetsbord för spel och för alla former av pyssel och skapande. Den populäraste sysselsättningen är ändå att ”läsa och vara”, enligt Henrik Bylund och det bekräftades också av barnen vid mitt besök. Böckerna är ordnade efter genrer och bla exponerade i linor som hänger ner från taket över ”korven”.

På förmiddagarna tar man emot skolklasser för workshops, i höst med teman som Fjärilar i magen (om förälskelse och kärlek) och Lunchfilosofi. På eftermiddagarna kl 15–19 är det öppen verksamhet. Då kan barnen utnyttja rummets alla möjligheter, med bistånd av personalen om det behövs.

Norrvikens bibliotek. Norrvikens bibliotek i Sollentuna kommun är ”ett småbarnsbibliotek i ögonhöjd”. Biblioteket var tidigare ett kombinerat folk- och skolbibliotek men skolan drog sig ur samarbetet och många småbarnsfamiljer hade flyttat in i området. Personalen, Gunvor Maazon och Anette Lundblad, bestämde sig då för att inrikta sig på förskolebarnen och deras vuxna och skapa ett bibliotek inspirerat av Reggio Emilia-pedagogiken. Även här genomfördes inledningsvis fokusgrupper med fyra- och femåringar(!), föräldrar och pedagoger.

Biblioteket i TioTretton domineras av två stora sittmöbler, ett rött ”berg” (en hög gradäng) och en stor röd ”korv” där snart sagt alla sitt(och ligg)ställningar är möjliga.

”

... biblioteket undervisar icke, det bjuder, bjuder på allt godt och nyttigt, stort och skönt i såväl ord som bild, som kan elda ett barns håg, tilltala dess sinne, utveckla dess anlag, tillfredsställa dess vaknande vetgirighet och odla dess smak; det är ett kunskapens träd med härliga frukter, som alla är tillåtna, som locka och fångsla barnets fantasi, hjärta och förstånd

(Biblioteket – en ljushärd).

→ Bilderboksavdelningen breder ut sig i den ljusaste delen och där finns en stor mjuk matta, en soffa och roliga kuddar i form av bullar och kakor. Där skapas också lätt en filmsalong med mörkläggningsgardiner och toppmodern filmtrustning för filmklubben Mini-bio. Över hundra bilderböcker exponeras på färgglada vägghängda hyllor nära golvet på tre av väggarna. På bilderbokslådorna har brädan på framsidan (med hjälp av kommunens Arbetscenter) sågats av och bara en smal list har sparats för att barnen ska kunna se böcker-nas lockande framsidor.

Omsorg har lagts ner på att göra biblioteksbesöket bekvämt för barn och föräldrar. En ”babypöl” hindrar de allra minsta att komma i vägen för de större barnen. Babysitter, amningskudde, hushållspapper finns på bordet och skötbord, potta och pall på toaletten.

Centralt i biblioteket finns en ”sagoborg”, inspirerad av barnen i fokusgruppen, konkretiserad av Anette och Gunvor och byggd av Arbetscenter. Den har fantasi-eggande bilder ur sagovärlden målade på insidan, kuddar på golvet och speglar för krypbarnen och fungerar fint både för lek och som mysig koja. På ena sidan finns en flitigt använd dockteaterscen och det finns utklädningskläder för rollek.

Berättarklubb med målarstund är ett återkommande program. En målarateljé skapas med målarplast på golvet, stafflier och torkställning på väggen. Ovanför bilderbokslådorna finns linor för upphängning av barnens målningar. Familjesöndagar har prövats för att ge fler föräldrar möjlighet att komma till biblioteket.

Luma bibliotek. I det nya bostadsområdet Hammarby sjöstad finns ett av Stockholms stadsdelsbibliotek, Luma bibliotek, i den gamla Lumafabriken som producerade glödlampor. På hemsidan kallas det ”Stockholms barnsligaste bibliotek”. Biblioteket arbetar aktivt med barns delaktighet och samtalen i de inledande fokusgrupperna med barn resulterade bl.a. i klädhängare i form av en stiliserad skog vid entrén.

Barnavdelningen är ljus och rymlig och domineras av en stor ”läshuva” (liknande en lampa) i en varmt röd färg, som lyser upp rummet. Under den finns en nästan cirkelrund bänk med röda bilderbokslådor och en röd matta. Bilderböcker exponeras på utsidan av de låga hyllorna och på en vägghylla. Här finns också en dock-

teater och en särskild barndator. Lamptemat går igen på flera ställen i lokalen. En rolig detalj som också signalerar barnperspektiv är den lilla barndörren, bredvid den stora, till toaletten!

Biblioteket samarbetar med Retoy, en stiftelse som arbetar med natur, miljö och barns rättigheter. Nära entrén finns Retoys utrymme, en gradäng med Retoy-paket med leksaker och böcker. Retoy använder också bibliotekets verkstad för workshops och leksaksbytar-bazarer.

Programverksamheten är livlig och återkommande aktiviteter är Bild i Bibblan (målning med en bild-pedagog), babyrim, babybokcirkel och lovarrangemang. Sagostunder hålls på söndagarna av ungdomar som har fått fortbildning och träning. Föreläsningar för pedagoger och bibliotekspersonal ingår också i profilen och Ylva Håkansson, barnbibliotekarie, framhåller att biblioteket vill fungera som ”växthus” för idéer som kan spridas vidare.

Erbjudandet. De tre biblioteken är lika på flera sätt, främst genom inslaget av ”delaktighet”. Att ta reda på barns önskemål och förväntningar får numera betraktas som självklart inför en ny- eller ombyggnad. I förberedelsearbetet har alla tre arbetat med fokusgrupper med barn. Delaktighet innebär också att barnen själva kan, och förväntas, vara aktiva. Det syns tydligast i målning och annan kreativ verksamhet som alla tre biblioteken har på sitt program. Mest accentuerat är det i TioTretton där inriktningen helt och hållet är att skapa möjligheter som barnen själva kan utnyttja som de vill. Luma samarbetar med Retoy, som arbetar pedagogiskt med barns rättigheter.

Att dagens barn lever i ett stort medielandskap är uppenbart och biblioteken försöker vara ”samtidiga” med barns liv och miljö. De arbetar med bild, film och musik. Berättelsen snarare än formen står i centrum. TioTretton har datorer för lån i biblioteket och professionell utrustning, Luma bibliotek har en särskild barndator och Norrviken har med begränsade resurser åstadkommit en biosalong där film kan visas med god kvalitet. De tre biblioteken har också kompetens på området, dvs medverkande medie-, kultur- eller bild-pedagoger och/eller personal med den kompetensen. TioTretton har de mesta och bästa resurserna. De har

också en blogg där barnens egna alster läggs ut. Norrviken har en Facebook-sida.

Alla tre biblioteken har på olika sätt skapat en fantasifull, spännande och barnanpassad miljö men med helt olika ekonomiska förutsättningar.

Men det finns också andra olikheter. Luma och Norrviken inkluderar de vuxna kring barnen, medan TioTretton har skapat en vuxenfri zon. I första hand har det förmodligen med de olika åldersgrupperna att göra, men det verkar också vara uttryck för en annorlunda syn på barnen. Luma bibliotek och Norrvikens bibliotek vänder sig till förskolebarn men ska fungera bra även för bibliotekens alla övriga besökare. TioTretton är nischat mot en enda (smal) målgrupp, vilket gör att det biblioteket kan var mera konsekvent i sitt erbjudande. Det kan vara problematiskt att mycket tydligt inrikta ett vanligt folkbibliotek mot en enda målgrupp på ett sätt så att även alla andra känner sig välkomna. Det har både Norrviken och Luma erfarenheter av.

Library spirit. Vad syns då av Valfrid Palmgrens tankar och idéer i de tre biblioteken? Det mest uppenbara är att de är öppna för alla barn, självklart nu men helt nytt vid förra sekelskiftet. Tydligt är också det goda och personliga bemötandet. Barnen ses som viktiga personer som ska behandlas med respekt. Deras egna initiativ ska uppmuntras och de ska få bästa tänkbara hjälp av personal med utbildning och engagemang för barn (dock inte längre enbart av kvinnor!).

Dagens medievärld är mycket annorlunda men S.B.U.B. använde sig av de medier som fanns då, bilder och dessutom det populära muntliga berättandet. Valfrid Palmgren ger dock uttryck för den tidens barnsyn, att barn kan liknas vid tomma kärl som ska fyllas av kunniga och ansvarstagande vuxna. Hon hade vad man brukar kalla en normativ inställning och ansåg att barnen ska ”uppfostras till en god och sund litterär smak”. Dagens barnsyn präglas i stället av en nästan obegränsad tilltro till barns egen kompetens och förmåga att ta för sig, ett synsätt som genomsyrar TioTretton.

Omsorgen om miljön är ett annat gemensamt drag. Tyvärr fick inte Valfrid Palmgrens idéer genomslag överallt. Det finns många oinspirerade och oinspirerande barnbibliotek, både gamla och nya, men på de här tre biblioteken har stora ansträngningar gjorts för att göra själva rummet lockande. Och personalen på Norrvikens bibliotek visar att man kan komma långt med egen fantasifullhet och uppfinningsrikedom.

Mycket ”library spirit” finns alltså kvar. Mycket har också blivit annorlunda, och bättre. En fortsatt idéutveckling kommer att vara en överlevnadsfråga för barnbiblioteken i konkurrensen med exempelvis Palatset, barnkulturhuset i gamla Riksarkivet på Riddarholmen. De svenska barnbiblioteken förvaltar ändå ett rikt arv, något att arbeta vidare med och vara stolt över! Och biblioteken är fortfarande gratis! ■

Citaten i texten är tagna ur *Biblioteket – en ljushärd*.

Lille Viggo på väg in genom den lilla toadörren på Luma bibliotek.

Sjukhusbiblioteket gör skillnad!

FOTO: MARIE STRÖM

Gun-Britt Ström går bokrund.

AV ÅSA EKSTRÖM

Det nedläggningshotade sjukhusbiblioteket fick vara kvar på det privatägda sjukhuset. Men bokvagnen rullar inte längre in på de landstingsdrivna psykiatriska avdelningarna där behovet är stort.

IDAG ÄR DET biblioteksassistenten Eva Eriksson som kommer med sin bokvagn på S:t Görans hjärtintensivavdelning. Det första hon gör under bokronden är att tömma återlämningslådan på avdelningen. Medan hon ställer in de återlämnade böckerna i bokvagnen passar en sjuksköterska på att lämna tillbaka en ljudbok som hon lånat i förra veckan. En annan sköterska påpekar att en nyintagen patient i rum 6 har frågat efter biblioteket och något nytt att läsa. Det är ofta som tidningarna och böckerna i dagrummen inte räcker till. Hon är också den som ger klartecken för

bokrund till alla patienter i samtliga tio rum. Ibland kan det råda besöksförbud, även för bibliotekspersonalen, på grund av exempelvis smittorisk. På hjärtintensiven ligger patienterna i snitt fyra dagar innan de flyttas vidare eller skrivs ut. Vi kliver in i ett av rummen där en äldre kvinna sitter på sängkanten och samtalar i bordstelefonen. Eva lägger en "Ring så kommer vi!"-lapp på hennes sängbord med information om sjukhusbiblioteket. Bakom en skärm ligger en man med apparat vid bröstet. Han skiner genast upp och frågar om han kan få låna en ljudbok.

–Tyvärr. Du får dessvärre inte låna någon ljudbok eftersom det kan störa den känsliga apparaturen på avdelningen. Men du kanske kan låna en bok som inte väger så mycket tills du får låna en ljudbok...

Det slutar med att mannen lånar dagens Metro och en deckare av Leif GW Persson.

–Hoppas vi inte ses igen och att jag slipper låna en ljudbok, skojar mannen.

Sjukhusbibliotekets bokvagn har ett varierat utbud

av böcker och tidskrifter anpassat till målgruppens behov – böcker på både svenska och andra språk, bland annat arabiska, ryska, franska, finska och engelska. När det gäller tidskrifter finns allt från kvalitetstidskrifter som Filter till det som brukar betecknas som skvaller-tidningar. Eva Eriksson berättar att de sistnämnda får man gratis från ett företag som granskar annonserna i tidningarna och sedan skänker dem till biblioteket. När det gäller tidskrifter på andra språk erbjuds endast två, Paris Match och Time.

–Det är en kostnadsfråga. Men de två tidningarna uppskattas oerhört mycket, särskilt sommartid då vi ofta får in engelskspråkiga turister som skadats, berättar Eva Eriksson.

Hon avslöjar att det går att avläsa samhällstrender i patientintaget – under en tid var det tex påfallande många polacker som bröt sina ben eller armar. I dag är det kanske andra nationaliteter som utför bygg- och städjobb som ibland resulterar i olyckor som kräver vård?

Några patienter som Eva Eriksson möter säger ofta

inledningsvis att de inte vill låna något eftersom de ändå inte läser böcker. Men efter en liten stunds samtal med bibliotekarien inser de att det även går att låna exempelvis tidskrifter, specialmedia som LL-böcker, storstilsböcker, ljudböcker, små portabla cd/dvd-spelare samt musik och film.

–Det är många som glömmer läsglasögonen hemma när de blivit akut sjuka så storstilsböckerna kan passa bra här, säger Eva Eriksson.

Vi kliver in i ett rum där en äldre man sitter på sängen med Tranströmers samlade dikter bredvid sig. Brodern som är på besök berättar på utpräglad stockholmsdialekt att han var klasskamrat med Per Anders Fogelström och att brorsan hans gick i samma klass som Tomas. Ett samtal om specialkomponerad pianomusik för vänsterhänta utbryter. Niklas Rådströms personliga porträtt av Slas, boken *Stig*, lånas. I nästa rum är det en kvinna som noga väljer bland böckerna innan hon slutligen plockar ut Elsie Johanssons *Sin ensamma kropp*. En yngre man vill inte låna något alls men det slutar med att han lånar *Populär Historia* och *National Geographic*. Dessutom →

"Biblioteket och böckerna gjorde att jag överlevde."

Patient på
S:t Görans sjukhus.

Filmbiblioteket önskar alla en riktigt

GOD JUL & ETT GOTT NYTT ÅR!

vinterrea
2011/2012
500 DVD BLU-RAY SPEL

Besök filmbiblioteket.se och gör
din beställning redan idag.
Med risk för utförsäljning!

Beställ senast den 31 Januari 2012

Eva Eriksson har jobbat sedan 1988 på sjukhusbiblioteket på Capio St: Görans, Gun-Britt Ström sedan 1976.

→ förvandlas han från en rätt purken patient till en människa som börjar prata om att låna musik och film nästa gång. Ibland kräver yrket att bibliotekspersonalen, kanske framför allt annat, tar sig tid att vara jourhavande medmänniskor. Förvirring och ångest är naturligtvis vanliga inslag på sjukhuset.

I ett rum får Eva Eriksson flytta matbrickan och klappa om en äldre man som mest bara vill samtala med en annan medmänniska. Att lindra ensamhet, ångest och oro ingår som en naturlig del i yrket.

1994 ombildades S:t Görans sjukhus till ett landstingsägt bolag. Sedan år 2000 ingår sjukhuset i vårdkoncernen Capio och är landets enda privatägda akutsjukhus. På sjukhusområdet finns också Norra Stockholms Psykiatri (NSP) som drivs av landstinget. Sjukhusbiblioteket är en del av Regionbibliotek Stockholm och verksamheten regleras genom avtal med Capio S:t Görans sjukhus och NSP. Sedan 2009 då avtalen omförhandlades har biblioteket inte längre i uppdrag att gå bokvagnsronder på de psykiatriska avdelningarna.

Bibliotekarien Gun-Britt Ström och biblioteksassistenten Eva Eriksson sitter i det lilla biblioteket med det ypperliga läget alldeles intill sjukhusentrén. De är nöjda med att ha fått flytta ut ur de provisoriska lokalerna som de har huserat i under nästan två års tid. En tid var biblioteket till och med nedläggningshotat eftersom Capio ville att ett av de nya apoteksbolagen skulle hyra de stora lokalerna på andra sidan entrén – de som biblioteket så väl behövde. Något som väckte protester. Journalisten Torsten Kindström som är verksamhetsansvarig för patient- och anhörigföreningen Balans var tidigt ute och varnade för konsekvenserna av ett sådant beslut:

–Om det är någonstans som man behöver andas annan livsluft, få stimulans och en dos kultur för att tillfriskna så är det väl på ett sjukhus. Det är utmärkt att ledningen har lyssnat på kritiken och insett värdet av att ha ett sjukhusbibliotek.

–Dessvärre får de som kanske behöver det mest, patienterna på de psykiatriska avdelningarna, inte möta bibliotekarien och bokvagnen. De som kanske inte ens orkar ta sig till biblioteket, säger Torsten Kindström.

Gun-Britt Ström har jobbat på sjukhusbiblioteket

sedan 1976 och Eva Eriksson sedan 1988 – de har med andra ord ett perspektiv som sträcker sig långt tillbaka. Bägge säger att det inte är någon större skillnad mellan att jobba under kommunal flagg eller privat.

–Allt handlar om den beslutsfattande ledningen. Att det finns kloka människor som kan ta kloka beslut, konstaterar de bägge.

Själva menar de att deras yrkesroll handlar mer och mer om att vara vägvisare i hur den nya tekniken kan öka tillgängligheten. Samtidigt kommer den stora utmaningen även fortsättningsvis att vara att tillhandahålla media som passar för just den person som de möter. Om det är någonstans som det krävs lyhördhet och fingertoppskänsla så är det i jobbet på sjukhusbiblioteket. De ekonomiska ramarna påverkar naturligtvis möjligheterna. Under de goda tiderna på 1980-talet samarbetade sjukhusledningen, den dåvarande chefen för uppsökande verksamheten Lisbeth Höök och bibliotekarien Gun-Britt Ström på detaljnivå och det satsades stort på tillgänglighet i generösa lokaler. I dag är det dessvärre inte så många rullstolar och rullatorer som går in mellan hyllorna.

Biblioteket vänder sig främst till patienterna och deras anhöriga. Men det fungerar även som ett arbetsplatsbibliotek – utan att det för den skull kan ersätta det nedlagda medicinska biblioteket på sjukhuset. I hyllorna står framför allt skönlitteratur men även en del fackböcker. I en hylla har litteratur om hälsa och sjukdom samt material från patientföreningar placerats. Bibliotekspersonalen hjälper även patienterna att söka patientinformation via datorerna.

Varje avdelning på Capio S:t Görans sjukhus får en gång i veckan besök av bibliotekspersonalen och den eldrivna bokvagnen. Bokronden är ett oerhört uppskattat och viktigt besök för de uppemot 300 patienterna. Samtidigt har sjukhusbiblioteket egen statistik som visar att utlånen, antalet besökare och böcker har minskat från 2008 till 2010. Den minskade utlåningen under 2010 beror till största delen på att besökarna inte hittat till det provisoriska biblioteket.

–Men självklart har minskade öppettider stor betydelse och att vi inte längre går bokvagnsronder på de psykiatriska avdelningarna, säger Gun-Britt Ström.

Lena Larsson lider av grav hjärtsvikt och besöker sjukhuset var 14:e dag. Hon har nog läst det mesta som finns i bokväg i sjukhusbiblioteket. Det enda hon gör numera är att läsa och sova – det är viktigt att det är de rätta böckerna, säger hon.

–Om inte sjukhusbiblioteket fanns skulle min fru och mina vänner tvingas ta sig till folkbiblioteket för att sedan ge mig böcker som jag inte själv valt.

Framför allt uppskattar hon boksnudden med pocketböcker som står utanför biblioteket dygnet runt. Att själv kunna välja bok oavsett öppettider är viktigt för henne.

–Jag har hört att boksnudden ska bort nu för att den ser ful ut och inte passar in! Vad är det för yligt trams? Det är väl innehållet som är det viktiga? För mig och för andra som av olika skäl inte kan eller orkar stå i kö bland andra människor, vore det förödande.

Biblioteksavtalet med Capio S:t Görans sjukhus går ut sista december nästa år och ska då upphandlas återigen. ■

NU ÄR DET JUL IGÄN

➔ WWW.BIKETJANST.SE

SANDVIKEN BOKTRÅG

Åter i sortimentet!

Överdel med två fack samt fyra fack i undersektion med träavdelare. Som tillval finns hjulunderrede. Kapacitet ca 120 st bilderböcker.

Ord. pris 3 395 kr exkl. moms

2990:-

4290:-

MINI MAG

En dagstidningshylla med magasinförvaring bakom enskild lucka!

Exponering sker på vippluckor som döljer individuella magasin för förvaring av t ex äldre utgåvor.

Ord. pris 4 995 kr exkl. moms

LED
ARBETSBELYSNING
PÅ KÖPET!
VÄRDE 1 495 kr

SMÅLAND ARBETSDISK

Den lilla disken och receptionsbordet!

Höj- & sänkbar arbetsdisk. Kan användas som stationsarbetsplatser ute på avdelningarna eller som "Back Office" bord för det dagliga administrationsarbetet vid huvuddisk.

9 995 kr exkl. moms, 1200 mm

10 995 kr exkl. moms, 1500 mm

Round LED 1 495 kr exkl. moms

 BIKETJANST

”Det är för tidigt att slappna av”

AV MARIELOUISE SAMUELSSON

Utredningen, samordningen, digitaliseringen – Gunnar Sahlin ser tillbaka på de åtta åren som riksbibliotekarie. Runt hörnet väntar nu nya uppgifter som ledarskapskonsult.

EFTERSOM POLITIKERNA INTE vill det lär det inte bli någon nationell bibliotekspolitik.

Den slutsatsen drar avgående riksbibliotekarien Gunnar Sahlin, som varken är förvånad eller ens särskilt missnöjd med bristen på politisk aktivitet i just den frågan.

Precis som när han tillträdde 2003 menar han fortfarande att ”bibliotekspolitik” är något svårdefinierat, ett begrepp som det alltså tillkommer politiker att fylla med konkret innehåll.

Han tror egentligen inte heller i dagsläget på någon särskild nationell biblioteksstrategi, inte utöver det som ”redan finns naturligt” inom det nya samordningsuppdraget, som att följa upp bibliotekslagen.

–Där ska vi arbeta med frågor som sektorn tycker är viktiga, som statistik, kvalitetsfrågor, samordna e-utvecklingen och en nationell katalog.

Det är alltså åtta år sedan Gunnar Sahlin utsågs till riksbibliotekarie och då började med en ommöblering, bokstavligen. Chefsrummets Carl Malmsten-möbler åkte ut och ersattes av nyare design, bland annat ett bord ritat av formgivaren Anna von Schewen.

–Nej, Malmsten är inte min stil, jag ville ha en mindre högtidlig, mer aktiv och modern miljö, mer sparsmakat, lite som Hemingways noveller, säger Gunnar Sahlin, som allmänt är förtjust i amerikansk skönlitteratur.

Det KB han kom till hade 270 anställda, idag är det nästan 400.

KB har under hans ledning, bland mycket annat, fått ett utvidgat uppdrag för hela bibliotekssektorn, aktivt börjat söka privata sponsorer, betonat varumärkesbyggande, figurerat i en uppmärksammas enkät som visa-

de på missnöjda anställda, samt haft det, som Gunnar Sahlin säger, ”tufft ekonomiskt”.

–Vi lever i ett sådant förändringsskede. Förr löpte det på mer från a till b, nu ändras förutsättningarna under pågående arbete, vilket ställer större krav på ledarskap. Vi har jätteduktiga chefer på KB och skickliga medarbetare, men utmaningarna är också större, verksamheterna mer komplexa.

–Man ser inte förändringar när man är mitt i dem,

– Oavsett om jag har jobbat i näringslivet, kommunalt eller statligt har jag alltid tyckt att det är viktigt att ha kul. Och det har jag också haft, även om det inte inneburit att det alltid har varit roligt eller lätt, varken i livet eller i jobbet.

FOTO: DENNY LORENTZEN

men det har hänt väldigt mycket under de här åren, även om det inte har hänt tillräckligt.

2003 trodde han också att den stora utredningen "KB – ett nav i kunskapssamhället" skulle få större effekter och han är "lite besviken" över att den inte resulterade i fler konkreta politiska beslut.

– Jag väntade väldigt länge på att något skulle hända.

Han säger vidare att det 2003 var svårt att föreställa sig att digital lagring skulle bli "en av mina stora frågor".

Och digitaliseringen är hans främsta exempel på otillräckligheten, på att KB skulle ha hunnit längre.

– Vi digitaliserar väldigt mycket. När det gäller radio och tv ligger vi på en bra nivå jämfört med andra europeiska länder. Men digitaliseringsproduktionen släpar efter något när det gäller tidningar och böcker men nu ökar vi takten. Det är också viktigt att lösa tillhandahållande frågan av det digitala materialet, både för att göra materialet tillgängligt och för att kunna visa på de positiva effekterna av ökad digitalisering.

Han menar att eftersläpningen beror på att regeringen inte på allvar har engagerat sig och menar att det är synd eftersom EU-kommissionen visat ett tydligt intresse och satsat på projekt som TEL och Europeana.

– Jag har inte träffat någon politiker som verkligen kan den frågan. De pratar visserligen gärna om "digitalisering", men det är oklart om de verkligen förstår skillnaden på digital kommunikation och digitalt material.

Han nämner Projekt Digidaily som lyckat. Där utvecklar KB i samarbete med Riksarkivet och Mittuniversitetet, digitalisering av dagstidningar med tidningskoncernen Schibsted som medfinansier. Ett lyckat exempel på private-public-samarbete och i enlighet med EU-kommissionens intentioner.

Men det är ett utvecklingsprojekt. Om det inte blir permanentat med de resurser som krävs ser Gunnar Sahlin det som ett politiskt misstag att Sverige inte tar sitt ansvar som "god EU-medlem".

– Digitalisering har betydelse ur utbildningssynpunkt på alla nivåer, från småskolan och uppåt, och för forskningen. Det är viktigt för kulturen, bevarandet av kulturarvet, också det gemensamma europeiska. Vi har fört över mycket pengar till det digitala området under min tid, men vi måste ju också hantera den traditionella verksamheten med bra kvalitet.

Han ser, apropå bland annat digitaliseringen, fram emot att den pågående myndighetsanalysen ska ge honom rätt.

– Det är bra med en översyn av KB. Inga organisationer är felfria, Statskontoret kan se om något behöver rättas till. Men jag hoppas att översynen också kommer att visa hur KB:s uppdrag har breddats samtidigt som resurserna inte har anpassats till nationalbibliotekets

nya uppdrag. Inte minst förberedelser för e-plikten har kostat åtskilliga miljoner.

Att resurserna inte har räckt till hindrar dock inte Gunnar Sahlin att ivrigt tala om ytterligare uppdrag och ännu ett område som KB borde ägna sig åt:

– Skolbiblioteksfrågan! Jag skulle vilja att vi fick resurser att arbeta med den på ett bättre sätt, jag har redan kontakter med Skolverket.

Den energiska, rastlösa lusten att expandera eller rentav gapa över för mycket gör att Gunnar Sahlin kan ge associationer till en expansiv VD snarare än till myndighetschef. Vilket han själv inte uppfattar som så konsigt.

– Jag är en "doer", jag vill få saker gjorda. Jag har ju också en bakgrund i näringslivet, i turistindustrin.

Och i den mån han hade några "pojkdrommar" om framtida yrke, var det att starta ett eget företag.

Gunnar Sahlin är född i Lerum. Han kommer från "enkla förhållanden" och frikyrklig miljö. Pappan arbetade på färgfabrik och mamman i köket på ett ålderdomshem. Själv började han jobba efter nionde klass som tullombud.

Från början fanns ett intresse för böcker, "jag läste kopiöst". Så småningom började han en ekonomutbildning på handelsinstitut. Sedan bytte han inriktning, läste in gymnasiebetygen och kunde tillgodoräkna sig arbetslivserfarenhet för att kunna studera samhällsvetenskap vid Göteborgs universitet. Därefter blev det "näringslivet" igen. Så småningom började han läsa litteraturvetenskap på kvällstid vid Stockholms universitet, för att doktorera vid 42 års ålder.

– Idag har jag min identitet i biblioteksvärlden. Det har ju varit den viktigaste delen av mitt arbetsliv, säger Gunnar Sahlin och räknar upp "biblioteksåren", från att han var med och startade bibliotekarieutbildning vid Uppsala universitet, till tjänsten som överbibliotekarie vid Stockholms universitet som i sin tur ledde till KB.

Han engagerade sig också politiskt parallellt med den akademiska karriären, och var socialdemokratiskt kommunalråd i Sollentuna mellan 1994 och 1996 och har fortfarande den partitillhörigheten.

Något som han inte har uppfattat som det minsta besvärande i kontakter med den borgerliga regeringen.

– Jag anställdes vid SUB av Gustaf Lindencrona (tidigare rektor vid Stockholms universitet) som var folktoppartist och som brukade säga att det var bra att ha varit politiskt aktiv, oavsett vilket parti det är. Man lär sig hur hantverket går till, för politik är ett hantverk, som allt annat. Man lär sig att tyda tecken, när man ska satsa och inte. ➔

BiblioteksGUIDE för webben

WAGNER

www.wagnerform.se

Gunnar Sahlin har en mycket bestämd uppfattning om att det vore bäst om "alla biblioteksfrågor" fördes över till Utbildningsdepartementet och därmed bort från Kulturdepartementet.

det bra att ha detta stora ansvar för utvecklingen.

– Men jag tycker inte att det var någon bra förändring att styrelsen togs bort. Det känns fel att jag automatiskt sitter som ordförande i insynsrådet.

När den här intervjun görs har han bara en vecka kvar på KB och ännu är det inte klart vem som blir ny riksbibliotekarie. Något som stör Gunnar Sahlin. Nu blir det knappast någon tid till den överlämning han gärna skulle göra till sin efterträdare.

Men han tycker det känns "naturligt och bra" att sluta, att det nog var dags efter drygt åtta år.

– Jag har skiftat jobb under livet, oavsett om jag har jobbat i näringslivet, kommunalt eller statligt har jag alltid tyckt att det är viktigt att ha kul. Och det har jag också haft, även om det inte inneburit att det alltid har

varit roligt eller lätt, varken i livet eller i jobbet.

Lite mera tid till golf hoppas han på framöver. Men han ska också jobba som konsult inom Gaia Leadership där bland andra förre öb Johan Hederstedt numera är verksam, liksom Pia Gideon, tidigare informationsdirektör hos Ericson och Claes Thorson, tidigare chef för SVT:s Aktuellt.

– Det kommer att innebära uppdrag för både myndigheter och företag. Jag ska arbeta med organisationsfrågor, ledarskap och coaching, helt enkelt sådant som engagerar mig, som att lyfta människor och få fram bra chefer.

– Och ja, det är lite för tidigt för mig att slappna av. ■

→ Men han har för den skull inte alltid begripit sig på de politiska prioriteringar som gjorts gällande KB. Han har också en mycket bestämd uppfattning om att det vore bäst om "alla biblioteksfrågor" fördes över till Utbildningsdepartementet och därmed bort från Kulturdepartementet. En uppfattning som, bland annat, är relaterad till turerna kring KB:s nya samordningsuppdrag. Han ser uppdraget som "ett riktigt steg", men inte det han väntade sig, bland annat med tanke på den förut nämnda utredningen "KB – ett nav i kunskapssamhället".

– Uppdraget blev ju trots allt lite urvattnat och Kulturrådet sitter fortfarande med stora delar av resurserna, resurser som borde ha förts över till KB, men det ville ju inte kulturdepartementet.

Under Gunnar Sahlins tid har KB (liksom flera andra myndigheter) omvandlats till en så kallad enrådsmyndighet och styrelsen (med begränsat ansvar) har ersatts av ett insynsråd.

Innebär det att för mycket makt, ansvar och spelrum koncentreras till dig som myndighetschef?

– Den svenska modellen innebär ju ganska små departement och mycket kunskap och ansvar ute på myndigheterna. Men med tydliga direktiv och instruktioner är

Dagen innan Gunnar Sahlin formellt skulle sluta på KB blev han ombedd av Utbildningsdepartementet att stanna ytterligare några månader som riksbibliotekarie – tills rekryteringen av ny myndighetschef har löst sig. Detta nummer av BBL hade just gått till produktion när nyheten kablades ut. **HZ**

Sista minuten!

Här är några julkappstips till ditt bilbibliotek innan ni stänger böckerna för i år.
Många fler hittar du i vår nätbutik, www.eurobib.com. God Jul!

Bokvagn Halland Virrvarr

Ytterligare en ny version av suveräna bokvagnen Halland i laminat/plywood, denna gång i klassiska mönstret Virrvarr designat av Sigvard Bernadotte. Begränsad upplaga; fram till december 2012!

42167 Halland Virrvarr
Pris 3.895:-

Bilderbokslådor Plus

Våra nya roliga bilderbokslådor som stimulerar både läslust och fantasi!

4165 Great White
4265 Dragon
4465 Orange
4565 Wave
Pris 3.822:-

Nyhet!

Nyhet!

Nyhet!

Quattro Plus

Nätta exponeringstorn (fyrsidiga) för front-exponering av böcker, tidskrifter och AV-titlar som placeras i akrylhållare (tillbehör).
Finns i fem olika färger.
Höjd 1540 mm.

4458 vit
4459 svart
4460 orange
4461 lime
4462 blå
Pris 5.420:-

Eurobib[®]
direct

Starkare tillsammans

Svensk Biblioteksförning har ett långsiktigt samarbetsprojekt med Kenya Library Association. I maj i år reste Christina Tovoté och Leif Mårtensson till Kenya för att besöka bibliotek, delta i kollegornas årsmöte och skapa kontakter.

AV **CHRISTINA TOVOTÉ**

FOTO: CHRISTINA TOVOTÉ

”Leaders of Africa – how long shall we wait? Leaders of Africa – your children need you!”

Orden ropas ut med hög röst av en liten pojke i gul t-shirt, barfota och med utsträckta armar mot oss. Vi förstår att vi spelar rollen som Afrikas ledare, som så länge eftersatt behoven hos sina invånare för att strida inbördes. Vi befinner oss på Maji Langobaya Primary School långt ute på landsbygden utanför den urgamla staden Malindi på Kenyas östkust. Bara lite längre norrut ligger de oroliga gränsvattnen till Somalia. Hettan känns som en tyngd man inte kan lägga ifrån sig, också i skuggan. Barnen, ditkommenderade på en lördag, läser dikter, spelar upp små teaterstycken och uppför danser för oss utländska gäster.

Vi som sitter där i hettan denna lördagseftermiddag i maj är två av medlemmarna i arbetsgruppen för ett nystartat projekt kring samarbete mellan den svenska och den kenyanska biblioteksförningen. Vi är på studieresa under några intensiva dagar som startade i Nairobi med möten med olika organisationer och nyckelpersoner och fortsatte med Kenya Library Association:s (KLA:s) årsmöte i Mombasa. Våra sista dagar tillbringar vi nu med att besöka ett stort antal bibliotek av olika typ och med vitt skilda behov.

Ur resedagboken:

Måndag 25/5

Framme i Nairobi 6.35. Luften känns sval precis som hemma. Staden ligger på 1700 m höjd. Trafiken träffar oss som en chock, liksom slumområdet vi åker igenom. Att människor kan leva så här och ändå gå till och från jobben längs vägar och broar i kritvita eller färgglada nystrukna kläder!

Barn i Bombolulu Primary School. Bombolulu är ett stort centrum med ateljéer, trädgårdar och bostäder för handikappade, som tillverkar och säljer konsthantverk.

Denna morgon ser vi stora Maraboustorkar mitt i stan och i hotellträdgården går två mycket långnäbbade fåglar omkring och letar mat i gräsrötterna. Vårt arbete börjar med telefonsamtal till alla våra kontakter för att tala om att nu har vi anlänt.

Vår plan är att få en så bred bild av landet som möjligt innan vi åker till KLA:s årsmöte. Vi tar en taxi (det blir inte den första) till Svenska Ambassaden vid Lion Place och äter lunch med Annika Jayawardena, Country Director och Kikki Nordin, Regional Director, som berättar om situationen i Kenya och ambassadens arbete, som dock inte är inriktat på vare sig kultur eller utbildning utan naturresurser, demokratisk styrning och mänskliga rättigheter.

Efter lunch har vi några timmar på oss att se mer av Nairobi och vi väljer att åka ut till den enda egentliga turistattraktionen: Karen Blixens farm i området som är döpt till just "Karen" och där många sk expats bor lummigt, rent och välordnat; En diametral motsats till ett av de största slumområdena i Afrika – Kibera – som vi kommer att höra talas mycket om under vår vistelse. Där bor runt en miljon människor utan vatten, avlopp, elektricitet och med alldeles för få toaletter eftersom myndigheterna väljer att se området som tillfälligt.

Tisdag 24/5

Dags för besök på Nairobi University Library. Äntligen ska vi få träffa Jacinta Were, Deputy University Librarian, som vi haft mycket kontakt med redan innan resan. Hon har av många nämnts som den bästa kontakt man kan ha när det gäller att få en uppfattning om bibliotekssituationen i Kenya. Nyss hemkommen från Sydafrika och det första Library Summit i Afrika visar hon sig vara en lugn och förtroendeingivande person, som bjuder oss på te tillsammans med den administrative chefen, Hudson Liyai. Det känns bra att ha en sådan klippa att vända tillbaka till med frågor och funderingar kring projektet. Man får inte i sin iver att ge hjälp och stöd glömma att Kenya är ett av de länder i Afrika som är värst drabbat av korruption. Inne på universitetets område påminns vi om det när vi här och var ser skyltar med texten: Corruption free zone.

Under eftermiddagen fortsätter vi med ytterligare två inbokade studiebesök. På Exportrådet träffar vi Christa Awour tillsammans med Jacob Lindkvist som gjort sitt examensarbete där. Vi får veta hur Exportrådet koordinerar och stöder de svenska företag i Afrika som jobbar

med CSR – Corporate Social Responsibility – med syfte både att anpassa sina medarbetare till det omgivande samhället och att skaffa sig en ansvarsfull image. Tetra Pak har tex ett projekt där man delar ut ett glas mjölk om dagen till varje barn i sin community. Kanske en bok tillsammans med det glaset vore en idé för oss?

På KNLS – Kenya National Library Services – träffar vi biträdande bibliotekschefen David Muswii som vi senare också ska möta i Mombasa. Vi visas runt och kan konstatera att nationalbiblioteksdelen inte är så utvecklad som den borde vara men att man är på väg att få ny organisation och också en helt ny byggnad. Folkbiblioteksdelen är än så länge den dominerande och när vi är där är alla platser upptagna av vuxna och studenter. Man berättar att många barn från slumområdet i närheten kommer gående i den farliga trafiken för att få vara med på barnavdelningens aktiviteter.

Onsdag den 25/5

Sista dagen i Nairobi åker vi mot nordväst till området för FN och många ambassader. Där bor Görel Day Wilson, svenska och änka efter en engelsk plantageägare. Hon har bott i Kenya i 25 år och har arbetat som Skandinaviska Läkarbankens samordnare. Nordiska läkare har i regi av Rotary sedan länge rest ut i jeepkonvojer på afrikanska landsbygden och behandlat byarnas folk direkt från bilarna eller i de lokala sjukstugorna. Det Görel inte vet om landet är inte värt att veta. Hon berättar för oss hur långt framme man är när det gäller den tekniska delen, särskilt med mobiltelefoni. Vi dricker te i hennes vackra trädgård med utsikt mot FN-byggnaderna och talar om möjligheten till samarbete.

Från FN-området åker vi vidare till Forum Syd på Ngong Road, en av Nairobis längsta gator. Där träffar vi Gunnar Kraft och hans medarbetare och får information om alla deras projekt i Afrika runt demokrati och samhällsansvar som SIDA och EU stödjer.

Färden går vidare till kusten och Swahililand. Första mötet med den bedövande varma och fuktiga Mombasaluften. Vilken skillnad mot det torra behagliga Nairobi! Men samma galna trafik här, som en enda gröt av snurrande fordon. Och samma fickor av oerhörd slum. Små och medelstora företag är ju ett begrepp vi är bekanta med liksom mikrolån. Ett litet företag här kan bestå av några hopspikade brädor i ett gathörn med en bananklase eller fem gypaskor. Någon kan ju behöva en udda.

FOTO: CHRISTINA TOVOTÉ

FOTO: LEIF MÅRTENSSON

FOTO: LEIF MÅRTENSSON

FOTO: CHRISTINA TOVOTÉ

FOTO: LEIF MÅRTENSSON

FOTO: CHRISTINA TOVOTÉ

1

Besöket i Kenya inkluderade ett antal studiebesök på olika bibliotek, bl a på Nairobis universitetsbibliotek.

2

Svensk Biblioteks-förenings representant, Christina Tovoté med lilla skoleleven Melissa på St Augustine's Private School.

3

Nätverkande under avspända former hemma hos familjen Otwor – vänner till Constantine Nyamboga, ordförande för Kenyas biblioteks-förening. Constantine till höger i bild och bredvid honom den belgiske gästföreläsaren och informationsexperten Paul Nieuwenhuysen. Christina Tovoté t v i bild.

4

Kvinna som lagar falafel med tillbehör på gatan i Old Town i Mombasa.

5

Inget bibliotek är det andra likt... originell hyllupställning.

6

Svensk Biblioteks-förenings utsände i Kenya, Leif Mårtensson, här med giraff i bakgrunden i Nguuni Nature Sanctuary i utkanten av Mombasa.

→ Vi träffar under kvällen KLA:s ordförande Constantine Nyamboga och blir körda till en liten mörk restaurang tillsammans med gästföreläsarna: informations-experten Paul Nieuwenhuysen från Belgien och professor Ikoja Odongo från Uganda. Jag äter en lika kolmörk men god fisk – tilapia från Victoriasjön – och dricker det friska kenyanska ölet Tusker för första gången.

Torsdag den 26/6

På morgonen sitter en markatta med unge på min balkong! Vi blir lika rädda båda två.

Vår första dag på Kenya Library Associations årsmöte. Det är en av de hetaste dagarna under hela resan och man håller sig gärna inomhus i det kyliga konferensrummet, där tekniken fungerar nästan hela tiden med vissa avbrott i ljudet i mikrofonerna. Vi träffar KLA:s styrelse på ett litet möte snabbt ordnat för vår skull. Alla är mycket nöjda med att antalet deltagare överträffar förväntan. 120 kollegor har tagit sig dit trots att Nairobi-folket tycker att Mombasa ligger vid världens ände.

Hela konferensen ges i kristen anda och man läser både morgonbön och bordsbön inför varje matpaus trots att vi är vid kusten, ett traditionellt muslimskt område. Årsmötet har som tema: Positioning Information Professionals for the Future och vårt inslag är planerat till 11.30. Noterar som alltid att biblioteken i världen har mer likheter än skillnader. Vi berättar om och hälsar från Svensk Biblioteks-förening och betonar att vi nu bestämt oss för att fokusera på Kenya. Stor spontan applåd.

Föreläsningarna avlöser varandra framförda på excellent engelska och med genomgående intressant innehåll. Här är man van att presentera och uppträda, vilket vi också kommer att få se i skolorna senare.

På kvällen är vi hembjudna till Constantines vänner: familjen Otwor och deras fyra söta och väluppfostrade barn. Vi sitter i mörkret (har nu börjat vänja oss vid att inte allt är starkt upplyst som i Sverige) på deras uteplats inne i ett medelklassområde med stängda grindar. Huset är fullt även av andra släktingars barn, för här i landet tar man hand om varandra i en utvidgad storfamilj. Robert och Zipporah är liksom många här sjundedagsadventister och vi förstår att missionen fortfarande är levande och har stor betydelse. Bordsbön och lång tackbön läses av barnen och deras mamma. Vi äter ur olika goda grytor med kött och kyckling tillsammans med kenyanernas basföda ugali, en stabbig majsgröt som serveras i stora fyrkanter att nypa av, rulla till boll och doppa i såser. Vi lär oss så småningom att av artighet åtminstone få ner en liten bit.

Fredag 27/5

Årsmötet fortsätter och avslutas. Våra afrikanska kollegor ägnar resten av eftermiddagen åt sitt formella möte, som pågår ända till sent på kvällen. Det är många frågor som ska diskuteras, många som vill höras när demokra-

tin är så ny som här. Flera föreläsare har under konferensen talat om vikten av en stark biblioteks-förening och en ny bibliotekslag. Det finns en Library Act, som vi till slut får med oss hem, men den måste skrivas om snarast. Constantine blir omvald som ordförande på två år, de två sista eftersom man här kan sitta i fyra. Vice ordförande blir David Muswii, som vi träffade i Nairobi. Lite för få kvinnor i styrelsen kan man tycka.

Vi utländska gäster åker i stället på en stadsrundtur i Mombasa. Det är en mycket gammal stad byggd av indiska och arabiska affärsmän och sjöfarare och Old Town med sina små torg, slingrande gator, vackra portar och snirkliga balkonger är världsarvsklassad.

På kvällen avslutas konferensen med ett cocktail-party på takterrassen till en restaurang i närheten. Constantine hyllas, vi gäster får presenter och det dansas afrikanska danser i mörkret.

Lördag den 28/5

Denna lördag innehåller en av de märkligaste utflykter vi varit med om, överfulla av intryck och bilder vi aldrig ska glömma. Hela dagen ägnas åt att resa till staden Malindi norrut längs kusten och besök i tre skolor långt ute på landsbygden. Vägarna är precis lika dåliga som man kan se i gamla filmer. Synerna är rent arketypiska i detta det "riktiga", ursprungliga Afrika, hett, grönt, surrande, primitivt, uråldrigt och bedövande vackert.

Första besöket i skolan Pishi Mwenga är precis som att komma tillbaka till ett Sverige så som det var förr. Nästan inga böcker (de som finns är inlåsta hos överlä-raren), en pedagogik som går ut på att lära sig allt utan-till, blyga barn som räcker upp handen och har respekt för läraren, små pjäser som spelas upp för besökare. Här vill man snarast möjligt göra en insats, skicka ett paket Astrid Lindgren-böcker på swahili, kanske få iväg fungerande datorer som inte duger hos oss, sätta in en summa så att också orden Svensk Biblioteks-förening kan stå på en av skolbänkarna precis som Malindi Rotary Club – vad som helst som skulle få dessa tysta barn att våga skratta lite mer.

Redan på nästa skola är barnen lite mer självsäkra och de två allra duktigaste läser dikter för oss som full-fjädrade skådespelare. Vi förstår återigen att uppträ-dande är en viktig del av kultur och uppfostran i Afrika.

Till sista skolan har vi köpt med oss fyrtio juiceflaskor och en stor kexkartong. Det visar sig att nästan alla elever och lärare har tagit sig dit så vårt godis räcker bara till dem som uppträder. Ännu fler musik- teater- och dansuppträdanden och som alltid i Afrika blir man indragen i dansen.

På samma gropiga och urgröpta vägar åker vi tillbaka till Malindi och Malindi Museum Library. Detta ligger i en vacker gammal byggnad från arabisk medeltid och kan tävla med en av de finaste utsikterna i världen från ett bibliotek ut över Indiska Oceanen. Det har också fått KLA:s årliga pris som välskött bibliotek. Vår kollega där →

Studieresan till Kenya innebär bl a att medverka vid Kenyas biblioteksförerings årsmöte i Mombasa. Hela konferensen gavs i kristen anda och man läste både morgonbön och bordsbön inför varje matpaus. Årsmötets tema var: Positioning Information Professionals for the Future.

→ tar oss med längs en mörk stig ner till havet och ett av de äldsta europeiska monumenten i Afrika, den höga vita Vasco Da Gama-pelaren krönt av ett kors, som han placerade där mitt i muslimskt område 1499.

Söndag den 29/5

Den första och enda vilodagen på hela resan och det behövs. Vi har varit igång hela tiden sedan tidig måndagsmorgon och bara att sortera alla intryck är ansträngande. Nu slappar vi äntligen, sover länge och ligger i skuggan vid poolen och läser East African.

Måndag den 30/5

Ännu en dag med utflykt och studiebesök till fler skolbibliotek, Mombasas universitetsbibliotek, Mombasa Public Library och ett specialbibliotek i Nguuni Nature Sanctuary, där vi ser våra första vilda djur, förutom markantorna och fåglarna: giraffer, oryx-, och elandantiloper. Dagen avslutas på Fort Jesus Museum Library, ett av många kombinerade museer och bibliotek i landet.

De skolbibliotek vi besöker denna dag är privata och det är en enorm skillnad. Vi får höra att man i Kenya nästan svälter själv för att kunna skicka sina barn till en privat skola.

Tisdag 31/5

Vår sista dag i Kenya tillbringar vi tillsammans med Richard Atuti, chef för KNLS, på Bombolulu, ett stort centrum med ateljéer, trädgårdar och bostäder för handikappade, som tillverkar och säljer konsthantverk. Där kan man också se en samling hyddor från de olika stammarna och titta på en traditionell

dans- och musikföreställning. Ett imponerande arbete utförs även med mentalt handikappade barn. Och inte finns det några böcker i skolan här heller! Vi köper frön och plantor av en enarmad trädgårdsmästare och flera presenter att ta med hem.

Efter lunch åker vi till flygplatsen med Peter som varit vår taxichaufför i flera dagar. Det visar sig att han är brorson till Constantines vän Robert och så små-

ningom förstår vi att vi har varit omgivna av medlemmar från stammen Kiisi, en av Kenyas över 40 stammar, dit också Constantine hör. Vad detta betyder vet vi inte riktigt men vi hör ibland att man talar illa om medlemmar från andra stammar. Sant eller ej, viktigt att lyssna på olika personer när vi ska fortsätta med projektet.

Den lilla pojken i gul t-shirt har nu satt sig ned igen bland sina kamrater. Constantine, vår kollega och ciceron, ställer frågor till barnen. "Här har vi tre utländska gäster, två från Sverige och en från Uganda. Vilken av dem tror ni är från Uganda?" Den två meter långa mycket mörkhyade professor Ikoja Odongo skrattar tyst så axlarna hoppar. Vi två blekansikten fnissar generat. "Him" säger en pojke och pekar på professorn. "Why are you so sure?" frågar Constantine. "He's black", säger pojken. "Wrong! Is Obama black?", säger Constantine. Barnen tittar på varandra och vet inte vad de ska tro. Men så räcker ännu en liten kille (flickorna är tystare än pojkarna i det här landet) upp handen. Han ställer sig bredvid bänken som barnen gör här när man svarar. Ögonen spelar på honom när han också pekar på Ikoja och svarar: "I heard him talk about Kampala". ■

Kan ditt bibliotek bilda partnerskap med ett kenyanskt för ömsesidigt utbyte? Får du som läser Bibliotekskunskap lust att åka till Kenya som volontär och kanske skriva ditt examensarbete där? Detta kan bli möjligt framöver eftersom projektet Starkare tillsammans är ett långsiktigt åtagande av de två biblioteksförningarna. Nästa steg blir en workshop i Stockholm i februari nästa år omkring IFLA:s material för "BSLA – Building Strong Library Associations" med deltagare från Kenyan Library Association.

Svensk Biblioteksförning stödjer Kenyas biblioteksförning bl a genom att betala föreningens medlemskap i IFLA och genom att stödja deltagande på IFLA:s stora konferens i Puerto Rico tidigare i år. Vill du veta mer, kontakta: Christina Tovoté, gctovote@tele2.se Leif Mårtensson, leif.martensson@umea.se Wiviann Wilhelmsson, www@biblioteksforeningen.org

Dramatisk SM-final

”En bokberättare med en helt egen stil”, plockade hem segern när SM i bokberättande gick av stapeln i november i Stockholm. Både juryn och publiken röstade fram Johanna Härenstam som årets segrare.

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

Patrik Schylström presenterar årets vinnare i SM i bokberättande, Johanna Härenstam.

FÖR ANDRA ÅRET i rad anordnades SM i bokberättande för bibliotekarier. Förra året sattes standarden för tävlingen i Strängnäs Multeum – en tävling som framför allt handlar om att på sitt eget personliga sätt presentera litteratur på bästa sätt. Det var kulturchefen i Strängnäs, Christer Hermansson, som tog initiativ till tävlingen för att uppmuntra bibliotekspersonal i konsten att förmedla litteratur samtidigt som det skapas ett intresse kring läsning och litteraturförmedling. Fokus ligger på de vuxnas läsande. I år var det Regionbibliotek Stockholm och Stockholms stadsbibliotek som arrangerade tävlingen i Asplundhuset.

Under sena eftermiddagen fick de åtta modiga bibliotekarier som antagit utmaningen att ställa upp, inleda inför en jury och presentera den obligatoriska romanen *Människor helt utan betydelse* av Johan Kling. I ett slutet rum fick de tävlande berätta och bli bedömda. Juryn bestod av Biblioteksbladets chefredaktör Henriette Zorn, Björn Waller bokbloggare Dagens bok, Karin Runevad SSB, Mats Söderlund från Sveriges Författarförbund samt förra årets vinnare, Mia Dimblad, verksam på Hässleholms stadsbibliotek. Utifrån kriterier som förmedling av innehåll, engagemang, lust och subjektivt uttryck poängbedömdes de tävlande. Därefter var det dags för nästa grillning inför både publik och jury.

Det var relativt många människor som hade samlats i Rotundan denna mörka fredagskväll för att lyssna till de tävlande bokpratarna. Nina Frid, Bokcirklar.se, var kvällens konferencier och guidade såväl deltagare som publik genom tävlingen. På en scen fick de tävlande under tre minuter berätta om en valfri roman skriven av en svensk författare. Många bibliotekarier fanns på plats som entusiastiskt applåderade och kom med glada tillrop. Stilarna varierade. En av de tävlande läste sina vackra ord från ett pappersmanus medan en annan bjöd på ren improvisationskonst. En av publikfavoriterna, Jan-Olov Nordh från SSB, berättade på ett högst personligt sätt och med en stor dos humor om sin förälskelse i Gösta Berling. Även Strängnäs representant Anders Johansson trivdes i strålkastarljuset och riktigt njöt av att berätta om sin roman. Eftersom jurymedlemmarna satt med sifferskyltar (1–5)

med vilka de röstade omedelbart efter varje framträdande blev det tydligt att några av jurymedlemmarna var hårdare än andra vad gäller själva tiden som bokpratet skulle pågå. Bibliotekarien Patrik Schylström hade den otacksamma uppgiften att slå på gonggongen när bokprataren närmade sig treminutersgränsen.

Evenemanget var välarrangerat med både mingel och tilltugg. Därtill bjöds det på litterär pausmusik av Fissmollgatan 9. I pausen konstaterade några av de tävlande

som BBL talade med, att det var lite svårare att inför juryn berätta om den obligatoriska romanen jämfört med den bok man själv valt. Det ansågs lättare att tala om en bok som man tycker mycket om eller direkt ogillar. Finalomgången efter pausen blev nog en överraskning för delar av publiken.

Uppenbarligen hade inte alla tävlande gjort lika bra ifrån sig i den slutna omgången inför juryn som i den publika delen. Och eftersom poängen både från den slutna och öppna omgången räknades ihop innebar det att låga poäng i den slutna omgången kunde påverka relativt höga poäng i slutändan och vice versa.

Det var med andra ord inte helt glasklart för publiken vilka tre som slutligen skulle gå till final.

Både publiken, som fick vara med och rösta i finalen, och juryn enades om att Johanna Härenstam, Stockholms stadsbibliotek stod som segrare efter att på ett mycket medryckande sätt ha berättat om *Vi i villa* av Hans Koppel. ”En bokberättare med en helt egen stil. Hennes läslust lyser och smittar av sig. Hon får juryns första pris för att hon med humor och attack ger bokberättandet eget liv”, konstaterade juryn. Efter tävlingen berättade Johanna Härenstam för BBL om sina knep för att förmedla litteratur.

– Jag tror man måste kunna spela lite teater för att beröra. Åtminstone våga improvisera för att det ska hända något.

Johanna Härenstam har själv arbetat i ett bokimprovisationsprojekt tillsammans med två skådespelare i en språksatsning för barn i Nynäshamn. Väldigt roligt och lyckat, enligt henne. SM-segern visar väl att metoden fungerar alldeles utmärkt.

Andra platsen knep Eva Töllner, Bankeryds bibliotek, som för andra året i rad deltog i tävlingen. Motivering: ...”för sitt bokberättande som med ett personligt tilltal fångar in läsaren och för in oss i berättelser där vi vill stanna”. Andrea Berge från Fisksätra bibliotek kammade hem bronset för att hon med ”ett passionerat berättande påminner oss om varför litteraturen öppnar ett fönster till oss”.

Redan nu står det klart att stafettpinnen går vidare. Åtminstone om ett tag. 2013 tävlas det i bokberättande i Sveriges minsta kommun, Bjurholm i Västerbotten. Vem tar vid nästa år? **ÅE**

Att vara en vara eller inte

Få litteraturvetare men väl biblioteks- och förlagsfolk fanns på plats vid ett seminarium om författaren som vara. Några hävdade att kändisskapet är betydelsefulla komponenter i författarskapet, andra hävdade motsatsen.

AV ÅSA EKSTRÖM

KÄNDISSKAPET HAR HAFT betydelse i alla tider. Författare som Charles Dickens, Werner von Heidenstam och August Strindberg förstod detta och var duktiga på att skapa bilden av sig själva.

– Det är inte fel att vara känd för att bli erkänd. Samtidigt som värderingen av författarskapet påverkas av kändisskapet. Det finns olika slags celebritetskulturer, menade författarna till boken *Författaren som kändis* under det fullsatta Adam Helms-seminariet som Stockholms universitetsbibliotek arrangerade i mitten av november.

Det är Anders Ohlsson, professor i litteraturvetenskap vid Lunds universitet och Torbjörn Forslid, docent i litteraturvetenskap vid samma universitet som skrivit boken. De har tidigare skrivit studien *Fenomenet Ranelid* (2009) om författarens litterära varumärkesbyggande. Utan att moralisera menar de att förlagens uppgift framför allt är att marknadsföra författaren i medierna – från matlagningsprogram till katttidningar. Denna exponering är lika vanlig bland de litterära finkatterna som de bespottade deckarförfattarna. I boken tittar de närmare på Horace Engdahls bild av sig själv som en outsider, en bild han etablerade i samband med ett reportage om paret Engdahl-Witt-Brattström i *Månadsjournalen*. En ekvation som av någon outgrundlig anledning ser ut att ha lyckats. Även Jan Guillous frekventa användning av termen ”fin- och populärkultur” i samband med sitt eget författarskap är naturligtvis medvetet. Även Selma Lagerlöf, Daniel Sjölin och Kristina Lugn studeras närmare. I boken menar man att Kristina Lugns litterära genombrott bland annat beror på det biografiska triumfkortet.

– Valet att sätta en kontaktannons på omslaget till *Bekantskap önskas med äldre bildad herre* som gavs ut elva år efter debuten är avgörande.

Annonser publicerades i SvD en månad innan boken utkom. Bonniers allra mest seriösa förlagsdel när det begav sig, Alba, blev ett slags kravmärkning av boken. Enligt Ohlsson och Forslid skulle Kristina Lugns genombrott mycket väl ha kunnat skett tidigare, sida vid sida med 1970-talets starka kvinnorörelse eftersom hennes författarskap fokuserar på existentiella frågor om bland annat socialt utanförskap i sann Sonja Åkessonanda.

Författaren Denise Rudberg anser att författare är människor, inte varor eller varumärken – även om hon själv tog hjälp av en PR-konsult när hon som debutant behövde få hjälp med hur man hanterar press.

– Det är boken som är produkten, inte författaren, konstaterar Denise Rudberg.

Det är något som även Anna Tillgren, PR- och informationsansvarig på Albert Bonnier AB, håller med om.

– PR fungerar bra om det finns ett bra samspel mellan förläggare och författare. Men varumärkesbyggande har idag fått ett för stort utrymme, hävdar hon.

– Författarna kan bli utslitna inuti. Att få vara ifred gynnar skrivandet, säger Anna Tillberg.

Hon beklagar att litteraturkritiken idag får allt mindre utrymme i papperstidningarna samtidigt som den växer på nätet. Förlaget värnar om författaren som människa som ska nå sina läsare, men inte som varor.

Författarintervjuer på klassiskt Hollywoodmanér där pressen kallas till en plats där de snällt sitter och väntar på sin tur för att få ställa sina frågor till stjärnan, blir allt vanligare. Anna Tillberg menar att det många gånger är medierna själva som ansvarar för denna utveckling eftersom alla springer åt samma håll och bygger varumärken.

– Varför inte ge utrymme åt fler förlag och författare? När Leif G W Perssons bok *Gustafs grabb* släpptes hade vi åttio förfrågningar om att få intervjua honom. Författaren kan själv vara exhibitionistiskt lagd och vilja positionera sig i offentligheten, men har inget tryck på sig från förläggaren att göra det!

En sanning med modifikation. Samtidigt är förlagen oerhört skickliga på att ställa krav, som tex skedde vid lanseringen av Lars Noréns dagbok. Då bestämde förlaget genom sekretessavtal vilka tidningar och utvalda kritiker som skulle få läsa boken och när de fick publicera recensionen. Brott mot avtalet skulle kosta en halv miljon kronor.

Åsa Linderborg, chef för kulturredaktionen på Aftonbladet, menar att hennes medarbetare är duktiga på att undvika kohandel samt ge utrymme åt andra förlag och författare än de med störst ekonomiska resurser.

– Många läsare undrar varför vi inte recenserar Brunnars senaste istället väljer en bok av en okänd författare från det lilla förlaget Tranan. Men vi har då bedömt den senare som mer intressant istället för att med automatik välja ”kändisens” bok.

Däremot menar Åsa Linderborg att man inte ska sticka under stol med att varumärket blivit allt viktigare.

– Alla måste bygga sitt varumärke idag.

Något som även förlagen är skickliga på när de säljer in författare redan innan boken släppts, konstaterade Cecilia Gustavsson, redaktör på samma tidnings litteratursidor. Åsa Linderborg underströk att hon är stolt över att arbeta på en av världens få kvällstidningar som har två kvalitativa kultursidor. Tidningen har nyligen avskedat 80 anställda men ändå låtit kulturredaktionen vara intakt vilket hon är glad för.

– Tabloidiseringen av litteraturkritiken har gynnat folkbildningstanken. Det är något vi är stolta över, avslutade Åsa Linderborg.

Efter seminariet minglade bibliotekarierna, förlagsfolk och förlagsstudenter med varandra. Litteraturstudenterna lös med sin frånvaro. Kanske finns det en beröringsskräck eftersom man inte vill beflecka litteraturen med något så banalt som varumärkesbyggande och reklam i samband med författarskap. ■

Kreativitet genom koncentrerat arbete

I september i år var Stockholm värd för konferensen Nordic Camp – ett nordiskt samarbete som startade 2008. Syftet med samarbetet kan sägas vara två: dels att skapa nätverk och kontakter för att främja framtida samarbete mellan medarbetare på de olika biblioteken, dels att testa nya metoder att arbeta på. Alice Thorburn rapporterar från årets konferens.

AV ALICE THORBURN

Alla deltagare på Nordic Camp 2011. Artikelförfattaren står i mitten på bilden, i lila blus.

ETT KONCENTRERAT SAMTAL råder i den stora lokalen där ett femtiotal personer sitter gruppvis och pratar om bibliotek och trender. Det är både män och kvinnor, både äldre och yngre, och de kommer från olika nordiska bibliotek.

Ljudnivån är hög men inte störande, det skrivs på post-it-lappar och det skrattas. Språket är engelska, men ibland blandas det upp med ett och annat ord på danska eller norska. På golvet finns en modell upptejpade. Den består av en stor kvadrat med olika ledord i hörnen, ord som beskriver vad biblioteket skulle kunna eller kanske bör vara. Det är ord som engagemang, erfarenhet, inspiration och lärande.

Om ett dygn kommer de här grupperna att ha producerat varsin beskrivning av ett projekt eller en produkt som skulle kunna finnas på ett bibliotek, och som man kan samarbeta kring över de nordiska gränserna. Grupperna kommer att ha en färdig presentation och dokumentation över sitt arbete, och de kommer också att ha gjort en kort film som säger något om det de har arbetat med.

Bland grupperna går jag och några andra biblioteksmedarbetare omkring och följer deras arbete. Vi är någ-

ra stycken från Stockholms stadsbibliotek, men också en person från respektive Finland, Norge och Danmark, som har sett till att den här dagen äger rum och att grupperna just nu arbetar så koncentrerat. Det är inte utan att jag känner en viss överklighet – hur gick det egentligen till?

En del av svaret ligger några år bakåt i tiden. Då var jag själv medlem i en liknande grupp på det första av de möten mellan nordiska bibliotek som hölls i den här formen, och som kom att kallas Nordic Camp. Samarbetet inleddes 2008, när flera stora nordiska bibliotek skulle bygga nytt och låg i planeringsfas samtidigt. Jag var en av dem som arbetade med detta på Stockholms stadsbibliotek, där vi denna höst väntade på det slutgiltiga beslutet om att få bygga (något vi slutligen inte fick). I Århus i Danmark planerades också för ett nytt bibliotek, tänkt att stå färdigt 2014. Där är man dessutom väldigt intresserad av, och duktig på, olika typer av konferensformer och sätt att utarbeta nätverk. Medarbetare i Århus tog kontakt med oss i Stockholm och med biblioteket i Helsingfors, där också den första Nordic Camp hölls i november 2008.

Campen i Helsingfors betydde väldigt mycket för →

Modellen för biblioteksverksamhet (utarbetad av Henrik Jochumsen, Casper Hvenegaard Rasmussen och Dorte Skot-Hansen på dansk biblioteksstyrelse) är upptejpad på golvet. Deltagarna har i grupper fått spåna fram olika trender med bäring för biblioteket och placerat ut dem i modellen.

→ mig personligen. Hela upplägget skiljde sig från konferenser som jag tidigare varit med om, och det är också tanken – ett samlingsnamn för deltagarstyrda forum som dessa är "unconferences" – ickekonferenser. Det handlar inte om att lyssna på föredragshållare, mingla lite och sedan åka hem. Istället är i princip allt som händer under dagarna produkter av deltagarnas egna initiativ och idéer. Vi blir indelade i grupper och får en uppgift och en deadline. När den nås presenterar vi våra resultat och får feedback. Därefter får vi reda på nästa uppgift, och tvingas arbeta vidare och vässa vår idé. Det hela utspelar sig under två dygn, vi bor och arbetar på samma plats, och första dan är vi igång från 9 på morgonen till 22 på kvällen. Andra dagen avslutas med den slutliga presentationen av vår idé.

Frågor de olika grupperna arbetar med är sådant som medarbetare från de olika länderna gett förslag på innan campen: familjer på bibliotek, teknik och biblioteksutveckling, samt deltagarkultur på biblioteket för att nämna några exempel.

Det som gjorde mig så upplyft av det här var att våra idéer faktiskt funkade. Vi kunde producera något hyfsat konkret, i alla fall i form av en presentation, som på väldigt kort tid blev rätt bra. Det lyfte min tro på människans kreativa förmåga, och på oss som biblioteksmedarbetare.

På campen i Helsingfors var tre av de nordiska länderna med, i Reykjavik ett och ett halvt år senare tillkom även Norge genom Oslo stadsbibliotek, och Island, med deltagare från Reykjavik, Akureyri och Kopavogur. Vid det laget hade vi också sökt pengar från Kulturkontakt Nord för att kunna fortsätta samarbetet. I ansökan

angav vi att det skulle bli tre camper: en i Reykjavik, en i Stockholm och en i Oslo. Århus bibliotek var projektledare för hela samarbetet, och det är också de som står för det huvudsakliga planerandet och genomförandet av camperna både i Helsingfors och i Reykjavik.

Syftet med samarbetet kan i huvudsak sägas vara två. Dels att skapa nätverk och kontakter mellan medarbetare på de olika biblioteken för att främja framtida samarbete, dels att testa nya metoder och sätt att arbeta på. Syftet är alltså inte att nödvändigtvis komma fram till konkreta resultat. Men det vill vi ändå försöka göra i den mån det är möjligt.

När det så är dags för campen i Stockholm blir några av oss som varit med på campen i Reykjavik huvudansvariga. Det handlar om att planera och genomföra två dagar av intensivt och givande arbete, och ingen av oss har egentligen anordnat något liknande tidigare. Vi måste förhålla oss till de dokument som ligger till grund för samarbetet. Vi måste involvera och engagera de andra länderna i arbetet på en lagom nivå. Vi måste ordna en bra plats att vara på, tänka ut hur allt ska gå till och planera för vilket material och vilka instruktioner som krävs i varje situation. Vi inleder arbetet våren 2011, bland annat under två heldagar då vi pratar om bakgrund, syfte, budget och önskemål. Vi utgår från våra egna erfarenheter från Reykjavik och andra sammanhang samt från den utvärdering som gjordes efter campen i Reykjavik.

Utvärderingen är gjord så att deltagarna fått intervjua varandra två och två och skriva ner både sådant man uppskattade och sådant som skulle ha kunnat fungera bättre under campen. Kritiken går bland annat ut på att

"Det som gjorde mig så upplyft av det här var att våra idéer faktiskt funkade."

resultaten av gruppernas arbete varit för abstrakt, det är inget man kan ta med sig hem och jobba vidare med eller faktiskt genomföra. En annan betydande invändning handlar om att man inte fått välja själv med vilket ämne man ska arbeta – istället blir man placerad i grupper så att deltagare från olika länder paras ihop. Att man inte haft möjlighet att träffa de som arbetar med liknande saker som en själv i det dagliga arbetet är också en punkt där förändring efterlyses.

Vi försöker utgå från detta när vi planerar för vår camp. Upplägget ska vara likartat: koncentrerat arbete under två dygn, relativt korta pass med fasta deadlines, en hel del tidspress för att tvingas prestera. Vi försöker närma oss mer konkreta resultat genom att ge vår camp huvudfokus på nordiskt samarbete på ett annat sätt än tidigare. Det slutliga resultatet måste vara något som man kan samarbeta om över de nordiska gränserna. Det ska visa sig att det trots detta är svårt att komma ner på en riktigt konkret nivå, samtidigt vill man få möjlighet att behålla det visionära – men vi kommer en bit på väg.

Vi kommer fram till att man denna gång ska få välja sina ämnen själva utifrån den modell för biblioteksverksamhet som vi använder. Det fungerar på det hela taget väl och blir uppskattat, men leder till att vi inte riktigt lyckas få alla länder att vara representerade med en medlem i varje grupp.

När det gäller att träffa andra som arbetar med samma sak introducerar vi något vi kallar boken ("The book" på arbetsspråket engelska). Det är en pärm med insatta sidor, de flesta av dem innehållande små frågeformulär att fylla i likt en "mina vänner"-bok: namn, titel, boktips från det land man kommer ifrån, och kontaktuppgifter. Varje deltagare får varsin, och kan sedan under den tid campen pågår intervjua de som man träffar och på så sätt samla på sig kontakter.

Boken delas ut redan första kvällen när alla ses på välkomstminglet. Vi har en bordsplacering som gör att deltagare från olika länder blandas och det leder till att man pratar med nya människor och får lite koll på vad de jobbar med och vad man skulle kunna samarbeta om. Boken blir en hit!

I efterhand får vi utvärderingar som antyder att deltagarna hade velat prata ännu mer om de områden man sysslar med till vardags, och med dem med motsvarande uppgifter i andra länder. Det här är en svår fråga att ta ställning till när man ordnar en konferens som denna. Å ena sidan vill vi att man ska tänka nya tankar under campen, inte fastna i det man alltid håller på med och i de förhållanden som faktiskt styr det dagliga arbetet: kostnader, lokaler och så vidare. Vi vill att man ska tänka fritt från dessa begränsningar. Å andra sidan finns det ett behov av, och en potentiell nytta i, att ock-

FOTO: JANNIK MULLVAD/ÅRHUS BIBLIOTEK

Grupperna fick välja sina namn själva. Här visar Åke Nygren upp gruppens namn: Penguins. På bilden syns också Kristina Virtanen, Jane Kunze och Doddi Jonsson.

så få diskutera gemensamma erfarenheter och koppla samman sina verksamheter.

Själva har vi också saknat någon form av koppling till verksamheten och därför lagt in ett moment där varje bibliotek presenterar något de arbetar med just nu som de kanske är stolta över, men känner att de vill ha input kring. De får feedback från övriga länders deltagare. Dessa samlas in, och de som vill kan ta med den feedback man fått, hem till den egna verksamheten. Även detta moment uppskattas. Intressant är att tre av länderna har liknande utmaningar som de vill ha input om: hur gör man för att involvera deltagarna i det egna bibliotekets utveckling och utseende (när man bygger nytt)?

Campen går bra. Vi är på Skytteholm på Ekerö, omgivna av fantastisk natur och avskilda från omvärlden på ett gynnsamt sätt eftersom vi är där för att lära känna varandra och arbeta intensivt tillsammans. All utrustning finns, all mat serveras i tid, tidsramarna hålls i runda slängar och tekniken fungerar nästan felfritt (även om datorer med olika inloggnings- och drivrutiner gör att viss tid går åt till överföring via ett flertal apparater). Vi får en del kritik som handlar om att vi som arrangörer kunde ha varit mer involverade i gruppernas arbete – men efter förra campen var kritiken den motsatta, så vissa frågor kanske inte går att lösa på ett för alla optimalt sätt.

Före campen kändes det hela för mig personligen lite som en dröm: Skulle vi verkligen kunna genomföra detta projekt, skulle vi ha tänkt på allt, skulle deltagarna tycka att det var roligt och få ut något av det? När vi väl var igång kändes det mesta självklart. Lite som en boll i rullning – det var bara att följa med.

Och vi i Stockholm har onekligen fått blodad tand. Nästa vår hålls en Nordic Camp i Oslo. Men på Stockholms stadsbibliotek funderar vi också på om det skulle gå att göra något liknande på nationell nivå – en Swedish camp där medarbetare från olika svenska folkbibliotek träffas under några dagar, umgås och diskuterar viktiga frågor. Lite känns det som om man redan glömt att det ibland var stressigt och jobbigt inför campen. Nu minns vi bara det roliga. För otroligt kul var det. ■

Satsning på skol- och barnbibliotek – en nationell fråga!

JAG LÄRDE MIG läsa i 5-6-årsåldern, jag tror det var i Skellefteå, och jag minns tydligt seriestrip-parna i Svenska Dagbladet med Frisco Kid med den stora kaliforniska sombreron, som jag med stort intresse stavade mig igenom. Från mor-mor fick jag sedan, detta var på 1960-talet, små avlånga seriehäften med Kapten Miki, som jag tror kostade 25 öre styck.

Kanske inte så konstigt att jag sedan snabbt gick över till kioskernas bestånd av Walt Slade och Bill och Ben, det var ju sån litteratur man absolut inte kunde låna på stadsbiblioteket i Umeå, som låg granne med det klordoftande badhuset, öst på stan. På TV kunde man se Bröderna Cartwright och High Chaparrall. Från biblioteket kunde jag snart få låna indianböcker av Stig Ericsson, Edward S. Ellis och James Fenimore Cooper. Idag känns det konstigt, det är ju en litteraturgenre som är så gott som utdöd.

Att jag sedan snabbt avancerade i min läsning berodde naturligtvis på att min mamma som svensklärare på gymnasiet hade en hel vägg i sitt bibliotek med framför allt svensk skönlitteratur av Hjalmar Bergman, Lars Ahlin, Eyvind Johnson, dikter av Harry Martinson och Per Lagerkvist, och romaner av Olle Hedberg och Gustaf Hellström.

I skolan bestod svenskämnet på 1970-talet av en salig blandning från film, teater och massmedia till uppsatsskrivande, grammatik, nordiska språk, rättstavning och

skönlitteratur, främst i form av kortfattade antologier med utdrag från klassiker som Strindberg, Stiernhielm, Hjalmar Söderberg och Karin Boye.

Det var mycket litteratur av män, om män, när jag tänker tillbaka. Kerstin Ekman fanns, men deckare intresserade mig inte mycket. Karin Boye förstås, det var en av min mammas favoriter. Men inte Selma Lagerlöf som hon nog fann för romantisk, och inte så mycket litteratur efter 1970, förutom Sara Lidman, Sven Delblanc och PC Jersild.

Kanske var det spår av en manlig identitet jag sökte i litteraturen? När jag idag läser romaner av Mario Vargas Llosa kan jag känna igen den där barnsliga glädjen från förr – att det faktiskt var *lustfyllt* att läsa. Men det var en annan tid – med delvis andra ideal.

Detta bara som en biografisk ingång till mina tankar om pojkars läsande. Alarmerande rapporter talar om det minskade intresset för bokläsning och skönlitteratur, framför allt från LO-männens sida. Någon riktig forskning som belägger läsvanorna känner jag inte till från senare år. Här finns mycket att ta igen, men regeringen verkar inte särskilt intresserad av uppgiften. Idag börjar treåringarna lära sig surfa på Internet. Läsfrämjandet vad gäller böcker får vi idag bland annat från McDonald's och den sk Läsrörelsen, som kampanjar med en bilderbok i sin "Happy meal-bag". Det som borde vara en nationell angelägenhet, överläts på idealister och kommersiella företag. Nya tider, nya seder.

Därför tänker jag på den nya boken av Zlatan Ibrahimovic. Kan den få invandrapojkar att börja läsa böcker så är det en fantastisk insats. Varför utnyttjar man inte

Mats Myrstener är biblioteksforskare och bibliotekarie på Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek.

Skanners **Skrivare** Etiketter **Lånekort**
Kvittorullar Datortillbehör **Rfid-Etiketter**
Snabbt **Tryggt** Enkelt **Fraktfritt**

www.axielldirekt.com

”Varför utnyttjar man inte en beläst person som höjdhopparen Stefan Holm som bokambassadör? Inte ens socialdemokraterna verkade särskilt intresserade trots hans uttalade partitillhörighet.”

en beläst person som höjdhopparen Stefan Holm som bokambassadör? Inte ens socialdemokraterna verkade särskilt intresserade trots hans uttalade partitillhörighet.

Jag tänker på salig universitetslektorn i Jönköping, Leif Alsheimer, som lät sina studenter i juridik läsa skönlitteratur. Men *en* fluga gör ingen sommar. Och återigen – vår regering verkar inte vilja ta i problemet? Istället drar man in bidragen till viktiga insatser som Vägkrogsbibliotek och ”Läs för mig pappa”.

För är det ett problem att vi verkar tappa pojkarna (eller många av dem) som bokläsare någonstans i tonåren? Är det böckerna det är fel på? Bibliotekarierna som är för initiativlösa? Jag tänker då på den frivilliga, lustfyllda läsningen av skön- eller populär facklitteratur. Inte att bara läsa en manual om hur man lagar en bilmotor. Att det är en fråga om klass står nog helt klart, och att invandrarbarn är särskilt understimulerade. Där finns inte minst en machokultur där tuffa killar inte läser böcker och inte pluggar i skolan, som måste brytas.

Internet kan inte ersätta läsningen av längre, mer komplicerade texter. Om de sedan produceras i bokform eller på nätet är väl av mindre betydelse. Men läsutvecklingen är viktig, också för språket, allmänbildningen och omvärldsförståelsen, och skönlitteraturen ger också så mycket mer. Inte minst när det gäller det som de gamla grekerna nämnde som ”Känn dig själv”. Om det är något som pojkar behöver så är det väl denna självkänedom som jag tror skönlitteraturen kan förmedla? Och att också se ”den andre” i sig själv.

Pojkar behöver positiva förebilder som Zlatan. Det finns massor med barn- och ungdomsböcker som riktar sig till pojkar. Därför är det nu själva bokförmedlandet som måste prioriteras. Valfrid Palmgren skrev redan 1909: ”Fosterlandets välfärd beror på dem som styra det, medborgarna, valmännen. Ju högre dessa står i moraliskt, andligt och materiellt hänseende, desto ljusare ter sig landets framtid.”

Hennes lösning, som hon talade sig varm för, var att satsa på skol- och barnbibliotek. Det borde vara en nationell fråga där både arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, folk- och utbildningens företrädare borde sammankallas. Läsande, och då menar jag inte internetsurfande, får inte bli en klassfråga, och inte heller en könsfråga. Det befrämjar inte jämställdhet, och inte demokrati.

MATS MYRSTENER

Om vad ett bokberättande gör

FRÅGA VEM SOM helst vad en bibliotekarie jobbar med och du kommer med största sannolikhet att få höra svaret böcker. Framför allt romaner. De flesta, utom möjligen bibliotekarierna själva, förknippar faktiskt fortfarande folkbiblioteket med läsning av skönlitteratur och lever med föreställningen att bibliotekarien är en läsare.

Jag gjorde det också, innan jag fick min utbildning.

Visst kan det vara roligt att bli överraskad på sitt bibliotek, att upptäcka att där kan man få hjälp med en massa saker som man inte hade en aning om, men överraskningen kan inte kompensera om vi inte lyckas leva upp till förväntningarna på det man trodde sig kunna få på ett bibliotek – bra läsvägledning och boktips.

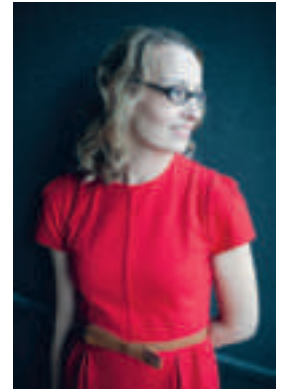
Debattens vågor går höga just nu gällande bokinköpen, att själva urvalet inte borde överlämnas till någon som inte har bibliotekariens unika kompetens. Men vore det inte viktigare att diskutera, inte bara hur vi får böcker till hyllan, utan hur vi får ut dem därifrån! Om vi ändå inte lyckas få någon att upptäcka Vizma Belševicas dikter innan de hamnar i magasinet, eller få någon att låna den fantastiska tyska deckaren som inte finns på Pressbyrån, vad spelar det då för roll om det var en bibliotekarie eller om det var Bonniers som satte boken på hyllan, om den förblir oläst.

Bibliotekarien behövs som bokinköpare men ännu mer som bokberättare! Eller bokpratare, om man föredrar det ordet. Och det är en konst! Som det går att tävla i. Kriterier för bedömning i Bokberättar-sm för bibliotekarierna är förmedling av innehåll, engagemang/lust och subjektivt uttryck. Det centrala är att det är en läsning som förmedlas, inte bara en bok som presenteras. Jag var där den 11 november i Rotundan på Stockholms stadsbibliotek, och författare på biblioteksscenen i alla åra – det är vi vana vid, men ibland är det faktiskt mer inspirerande att höra vad läsaren kände när han läste än vad författaren tänkte när hon skrev. Enligt både jury och publik heter för övrigt landets bästa bokberättare 2011 Johanna Härenstam!

Författaren Birgitta Trotzig menade om kritikerns roll (och en kritiker är väl också en bokberättare i bästa fall) att ”kritikern har en enda uppgift, och den är positiv, konstruktiv; att genom att visa exempel på en reaktion, exempel på ett personligt förhållande till ett konstverk bana väg för andra reaktioner, lika personliga”. En bokberättare ger något helt annat än tio-i-topplistor och betyg.

Jag undrar om inte ett avslöjande som att ”den här boken fick mig att på allvar önska att jag varit född till man” öppnar för ett intresse på ett annat sätt än om du säger att ”den här romanen fick Nordiska rådets litteraturpris år 2001”. Eller att en personlig tolkning som: ”Den här boken handlar om en framgångsrik man som kanske slutar som mördare för att han inte läser skönlitteratur”, ger en annan ingång än ”en biografisk roman som flödar över av bilder, berättelser och händelser”, som det står i baksidestexten.

I bokberättandet är din läsoplevelse lika viktig som boken du berättar om i så hög grad att du kan ge boken fler läsare utan att säga något om innehållet alls, bara förmedla vad boken gjorde med dig. En uppriktigt känsla, en titel: (Upp-täckaren) och ett författarnamn: (Jan Kjærstad) och jobbet är gjort. Sen skadar det förstås inte att ge besked om bokens handling och eventuella litterära priser. Också. Men alla böcker lyser vackrare i den förälskade läsarens ögon.

DANMARK

Satsa istället!

Nu igen! De danska biblioteken ska spara även nästa år. Det framgår av en landsomfattande undersökning som gjorts av Danmarks Biblioteksforening. Nästan 60 procent av landets kommuner minskar bibliotekens budgetar och 30 procent får status quo under 2012. Undersökningen har besvarats av 92 av landets 98 kommuner, fyra hade ännu inte budgeten klar. Nedskärningarna kommer främst att drabba personal, material och öppettider. Troligen måste filialer stängas. Trots detta planerar sju kommuner att öka huvudbibliotekets öppettider, men med reducerad personal. Ökar öppettiderna gör också 26 filial- och lokalbibliotek över landet, men bara två av dem med full bemanning.

Det är femte året i rad som de danska biblioteken ska spara. Biblioteksforeningen protesterar och menar att politikerna "skjuter sig själva i foten" när de fortsätter skära ner på en sådan framgångsrik verksamhet som uppskattas stort av den danska befolkningen. Man hänvisar till den undersökning som foreningen gjorde i somras (omskrivet i Utblick i nr 8/2011). Av den framgår bl a att barn och unga som använder biblioteket också skaffar sig en högre utbildning som vuxna. Varför inte istället utnyttja medborgarnas stora tillit till bibliotekens produkter och kompetens och förbättra kommunens service till medborgarna via biblioteken, skriver Danmarks Biblioteksforening.

(www.dbf.dk)

STORBRITANNIEN

Framgångsrik lobbying

Allmänna bibliotek har lagts ned och fler planeras att läggas ned runtom i landet. Den brittiska biblioteksforeningen CILIP har under lång tid anklagat regeringen för att inte reagera på biblioteksslakten och lämna över för stor makt till kommunerna. På så sätt har den abdikerat från sitt nationella ansvar. CILIP har ihärdigt och framgångsrikt

efterlyst en undersökning om biblioteks-nedläggningarna. Utskottet The Culture, Media and Sport Select Committee har nu startat en sådan och efterlyser skrivna förslag och synpunkter på följande frågor: Vad kännetecknar en innehållsrik och effektiv biblioteksservice under 2000-talet? I vilken omfattning är biblioteksnedläggningar förenliga med kraven i Public Libraries & Museums Act? Hur påverkas lokala samhällen av biblioteksnerläggningar? Hur effektiv är Secretary of States makt att ingripa i enlighet med Public Libraries & Museums Act?

Nu är det bråttom. Anvisningar för hur svaren skall utformas ges på regeringens hemsida, och trots alla julhelger ska utskottet ha svaren senast den 12 januari 2012.

(www.cilip.org.uk)

Älskad Dickens 200 år

Den 7 februari nästa år är det 200 år sedan Charles Dickens föddes. Under hela året kommer detta att firas både nationellt och internationellt. I årtal har institutioner, organisationer och enskilda personer förberett jubileet som blir omfattande och brett. Charles Dickens Museum och Film London är samordnare i samarbete med The Dickens Fellowship. På en del håll har man redan tjuvstartat (även i Nya Zeeland, Schweiz, Frankrike) och aktiviteterna blir många och skiftande: filmer, utställningar, TV-serier och program, bokcirklar, konferenser etc. När, var och hur kan man följa via portalen www.dickens2012.org.

Till skillnad från många andra jubileer kan man vänta sig bestående resultat. Dit hör tex digitaliseringen av alla Dickens verk i det format som de ursprungligen publicerades i, dvs som följetonger med typografi, illustrationer och reklam. Avsikten är att ge en bild av hur samtiden upplevde verken.

Till de mer kuriösa inslagen i Dickensfirandet hör att författaren David Nicholls skrivit ett nytt slut på *Lysande utsikter*. Själv skrev Dickens två versioner. Men nu kommer alltså en tredje version som dessutom används i den nya filmversionen som spelas in i Storbritannien.

USA

Folkets bibliotek

Occupy Wall Street-rörelsens bibliotek, The People's Library förstördes då New York-polisen stormade Zuccotti Park i mitten av november för att utrymma torget. Böcker, dokument, datorer, arkiv vräktes i sopcontainer. Det verkar ha gått livligt till. En del bibliotekarier och volontärer arresterades eller pepparsprejades. Ett dygn efter utrymningen var man (legalt) tillbaka i parken, deklarerade "The library is open" och startade på nytt med några pocketböcker som snabbt blev en samling med fungerande katalog, utlåning och upplysningsverksamhet. Tält och presenningar var förbjudna, så när det började regna täckte man över böckerna med sopsäckar som skydd. Då ingrep polisen som krävde att plastsäckarna skulle tas bort. De ansåg dem vara likvärdiga med presenningar, rapporterar tidskriften American Libraries.

Vid polisutrymningen tidigare fick bibliotekspersonalen försäkringar om att bibliotekets ägodelar senare kunde hämtas från en depå i staden. När man dagen efter skulle ta hand om dem visade det sig att det mesta av beståndet var försvunnet eller förstört och att datorerna och andra hjälpmedel var krossade.

American Library Association (ALA) fördömer i ett skarpt utlåtande hela förfarandet. "Att förstöra ett bibliotek är oacceptabelt. Bibliotek är hörnstenar i vår demokrati och måste skyddas."

People's Library innehöll oersättlig dokumentation och material om Occupy Wall Street-rörelsen. "Vi stöder bibliotekarier och volontärer i Library Working Group när de försöker återupprätta People's Library", deklarerar ALA. "Själva existensen av People's Library demonstrerar att bibliotek är en organisk del av alla samhällen."

(<http://americanlibrariesmagazine.org>)

Lori Reed, Paul Signorelli **Workplace Learning & Leadership: A handbook for library and nonprofit trainers**

AMERICAN LIBRARY ASSOCIATION, 2011

Lärande är en central del i att åstadkomma utveckling och fortbildning. Omvärldsbevakning är inte något som går utöver de ordinarie arbetsuppgifterna för en biblioteksmedarbetare utan något som ingår i arbetsvardagen.

Ovanstående är två budskap som finns med i boken *Workplace learning and leadership*. Författarna Lori Reed och Paul Signorelli är båda verksamma inom biblioteksväsendet i USA med fokus på fortbildning och lärande för biblioteksmedarbetare. Boken är indelad i nio kapitel. Intervjuer och citat från så kallade utvecklingsledare på olika bibliotek i USA och beskrivningar av hur de strategiskt arbetar kring lärande och biblioteksutveckling, är en central del i boken.

Jag upplever att det här är en bok främst för bibliotekschefer, bibliotekskonsulenter, utvecklingsledare och för dem som intresserar sig för biblioteksutveckling och fortbildning för biblioteksmedarbetare. Exempel och fokus i boken är färgade av författarnas kontexter men en hel del är allmängiltigt och går att applicera på svenska biblioteksförhållanden. Författarna konstaterar att vissa bibliotek i USA har formella utbildningsprogram och har personer som arbetar med dessa frågor för sina medarbetare medan andra inte har det.

Att medarbetare ser på sig själva som aktiva deltagare i lärandeprocesser för att kunna skapa innovativa och kreativa biblioteksverksamheter som är angelägna för alla, är ett av huvudbudskapen i boken. Det finns flera teman som återkommer. Ett är att ledarskapet är viktigt för att förmedla

vikten av att omvärldsbevaka, fortbilda sig och dela med sig. Ett annat är att betrakta biblioteksverksamheter ur ett tredje perspektiv och i ett större sammanhang. En röd tråd i boken är att skapa ett klimat på arbetsplatsen som främjar samarbete, lärande och en vilja att dela med sig.

Genomgående i boken reflekterar författarna kring värdet av lärande, de bästa sätten och formerna för lärande samt vikten av att följa upp, utvärdera och reflektera kring de utbildningssatsningar som görs. Sociala medier, till exempel twitter, nämns flera gånger i boken i resonemang om att lärandet förändras i och med internets alla möjligheter till samarbete och nätverkande över gränserna. En person i boken uttalar sig om att hans twittersfär är en stor lärandearena och jag är benägen att hålla med honom. Flera gånger i boken återkommer författarna till projektet ”23 saker”, som genomfördes i USA och på vissa bibliotek här i Sverige, som ett bra exempel på ett systematiskt och strategiskt lärande för medarbetarna och som kan leda till hållbara och långsiktiga förändringar.

Ett kapitel tar upp olika sätt att arrangera och organisera dynamiska lärandemiljöer. Det handlar dels om de fysiska miljöerna, dels om psykosociala förhållanden och vem som har ansvar för att se till att fortbildning etc genomförs. Många konkreta och matnyttiga tips ges i det här kapitlet, till exempel hur man kan främja dialoger och samtal mellan kollegor. Samtal är ju ett fundament för lärande!

Sammantaget är det här är en intressant bok för dem som är angelägna om området. Eftersom utgångspunkten är USA är vissa avsnitt i boken mer relevanta och intressanta än andra även om ämnet i sig är högaktuellt och viktigt!

CECILIA BENGTTSSON

Regionbibliotek Stockholm

Tobias Borgin (red.) **Finns bibliotek om tjugo år? En antologi om framtidens bibliotek**

KUNGLIGA BIBLIOTEKET, 2011

KB:s syfte med denna bok är mycket enkelt: tolv personer skall sitta om bibliotekens vara eller icke-vara om tjugo år. Förhoppningsvis kommer vi ut på andra sidan med en rikare diskussion om styrkor och svagheter.

Riksbibliotekarie Gunnar Sahlins inledning är torr men höjer ändå förväntningarna på boken. Han konkluderar bl.a. att IT-utvecklingen kan beskrivas som skraddarsydd för bibliotekens uppgift och kompetens. Och vi förstår redan med boken i hand att den heta frågan är just denna – hur jonglerar bibliotekssamfundet vidare med den växande IT-frågan?

Frågan om vilka aktörer man sedan har bjudit in för denna korta, 78-sidiga resa, visar sig snart bära på en del problem. Vi har en Google-medarbetare som förespråkar privata bibliotek (troligen med sin transnationella arbetsgivares goda minne), en stockkonservativ ledarskribent/författare som skissar bibliotekens kommande 1984, en generaldirektör för Skolverket som skriver så basic och slätstruket redovisande att jag undrar om hon är rädd för att inte ha hela faktakollen klar och en riksarkivarie som älskar ihjäl det fysiska biblioteket genom att okritiskt hävda att det är till för alla medborgare.

Antal tecken som de tolv skribenterna fått lov att hålla sig till är inte många, men räcker för att driva mer än en tes eller att medge att öppenheten oavsett funktionshinder, klass och ålder inte är rosenglitterande annat än i Neverland. Frågor som tillgänglighet hade definitivt varit intressanta att ställa angående vår framtid. Kan vi bli mindre stereotypa? Mindre fördomsfulla? Hurra mindre för de små stegens förändring och fatta vidden av vårt tunga ansvar?

Åt var och en efter behov, i ett format efter förmåga.

Vidare in i boken finner vi ett folkpartistiskt kulturborgarråd som passar på att ge en ensidig känga åt Kuba och hylla en låda böcker under en karibisk säng samtidigt som själva staten Kuba byggt en av världens starkaste gemensamma sektorer – med bibliotek.

Vi får också möta en förläggare/författare som framhåller skötebarnet copyrightlagen och i övrigt ser sin verklighet en smula redigerad ;) snarare än ersatt av nya former om tjugo år. VD:n för Tidningsutgivarna slår icke-reflekterande ett slag för redaktörer på nätplatser. Kulturchefen vid den värsta borgerliga blaskan använder sin textmassa till att kreativt ondgöra sig över egotrippen som är nutidens lag, men i framkant för denna utveckling står hennes egen tidning. Hur gick det till?

Härefter möter vi skribenter närmare biblioteksverkligheten. Såsom en sci-fi-frälst bibliotekarie som ägnar sina sidor åt att placera biblioteket så som vi redan känner det fast med lite av Spocks grejer runtomkring. En DIK-pamp som gläds över att vi år 2030 ska vara kunskapsmäklare. När har vi inte varit det? En biblioteksforskare bidrar med filosofiska aspekter på samhällsutvecklingen men misstar internet för ett bibliotek. Fast det är lugnt. Han kan bläddra tillbaka till Google-killen och få veta att oändliga massor information inte kan kallas bibliotek. Och så avslutningsvis Anna-Stina Takala, kronprinsessa på många stolar, som skriver om att vi själva måste börja definiera vår yrkesroll. Härmed är hennes inlägg passande som det sista i ordningen efter alla olika viljor och en bristande, ibland lätt förvirrad biblioteksförankring.

Genom boken har jag hoppats igen och igen: Think outside the box! Men varje medverkande har mer eller mindre tydligt låst sig utifrån sin professionstillhörighet och berövar därmed boken dess möjlighet: Ett altruistiskt arbetande för en framtida biblioteksvision. Vi behöver inte mässande om att böcker är bra, att copyrightlagarna skall hålla men modifieras eller vikten av att vi gemensamt betalar för tillgång och tillgänglighet av information och informationstjänster. Vi behöver samtal. Inte pro-

fessionsbundna manifest med en gnutta biblioteksintresse.

Boken avslutas med en paneldebatt, men här har KB inte gjort misstaget att bjuda in en revirpissande kulturell bredd utan snarare ett antal bibliotekskunniga personer. Dock bärs bokens enda gemensamma underton fortsatt fram: den vita privilegierade medelklassens syn på vad som borde vara vår mest revolutionära institution, om inte nu så år 2031.

LINA YDREFELT

Maud Hell Skolbiblioteksutveckling – skolutveckling

BTJ FÖRLAG, 2011

Vi är många som väntat på att skolbiblioteken skulle skrivas in i skollagen. Mitt under sommarlovet trädde den i kraft och vi utbrast: äntligen! Lagen är emellertid bara början. Hur man går tillväga för att granska att

alla elever inom den svenska "grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan" (gäller även friskolorna) verkligen får "tillgång till skolbibliotek" blir skolinspektionens nöt att knäcka. En verksamhet som varit i händerna på rektorer i ekonomisk kris kan existera i allt från boksamlingar i skolans pannrum till välfungerande verksamhet med bibliotekarier. Det råder förvirring och osäkerhet inför vad ett skolbibliotek är, men att dra ett likhetstecken mellan skolbibliotek och folkbibliotek är det få som gör idag. Maud Hells senaste bok kunde inte ha kommit lägligare.

Inledningsvis får vi en god inblick i aktuell skolbiblioteksforskning. Den svenska forskningen börjar sätta sig men mer omfattande studier hittar man fortfarande utomlands, bl a i USA. Detta tack vare den lättillgänglige Ross Todd, som ges stort utrymme i boken. Han fokuserar på skolbibliotekets uppgift att hjälpa eleverna bort från det grunda lärandet och bygga på befintlig kunskap. Synsättet passar väl in i Lgr 11 – ett styrdokument som självklart gäller även för skolbibliotek. Digitala verktyg för ett verkligt undersökande arbetssätt gäller alla länder. Intervjuerna med rektorer på prisbelönta skolbibliotek och skolinspektörer ger inspiration: nyckelord för en positiv skolbiblioteksutveckling verkar vara en samsyn på kunskap och en särskild sorts "skolkultur" med ett tillåtande och öppet samarbetsklimat. Även ett utvärderingsverktyg i skolans totala kvalitetsredovisning är av stor vikt. Detta för att tydligare visa skolbibliotekets effekt på elevernas lärande.

Jag saknar en nationell överblick som hade kunnat sporra till skolbiblioteksutveckling i delar av landet. De goda exemplen i slutet av boken är dock allmängiltiga och lätta att ta till sig (men ligger alla söder om Stockholm, precis som skolbibliotekscentralerna vars verksamhet också presenteras).

Sammantaget blir definitionen av skolbibliotek ypperlig. Skolbiblioteken står inför ett paradigmskifte där vi inser att det inte handlar om "biblioteket" utan om att stärka elever i deras sammantagna lärande. Denna behändiga och lättlästa lilla bok är en bok att sätta i händerna på rektor. Att satsa på sitt skolbibliotek är att satsa på skolutveckling.

JENNY ENGSTRÖM

Skolbiblioteksutvecklare på
MediaCenter i Västerbottens län

(Citaten tagna ur skollagens andra kapitel §36.)

Biblioteksbladet
nu på egen hemsida

www.biblioteksbladet.se

BBL

Att ha kroppen med på jobbet

I sin uppsats om icke-verbal kommunikation – eller kroppsspråk – använder Elisabet Andersson en aktionsforskningsansats. Hon provar att anordna en kurs där bibliotekarier, bland annat med hjälp av rollspel, får träna på olika situationer. Uppsatsen vill understryka att bibliotekarien har ett ansvar för att vara tydlig i sitt kroppsspråk.

AKTIONSFORSKNING är ett begrepp som ibland dyker upp när man talar om hur klyftan mellan forskningen och den praktiska biblioteksverksamheten kan överbryggas. Metoden innebär att man identifierar ett verksamhetsområde där man önskar åstadkomma förändring och läser in sig på ämnet. Sedan genomför man en förändring av verksamheten, samtidigt som man under resans gång iakttar och reflekterar kring processen. Man återvänder slutligen till ursprungsfrågan och analyserar om och hur det genomförda arbetet förändrat utgångssituationen. Forskaren deltar i verksamheten och "forskningsobjekten" medverkar i forskningen. Avsikten är att lyfta fram deltagarnas egna kunskaper och sträva efter ökad demokratisering av forskningsprocessen.

Aktionsforskning skiljer sig därmed från traditionell akademisk forskning på så sätt att aktionsforskningen i sig ska leda till nya insikter och i förlängningen till förändring. Traditionell forskning däremot bör inte påverka de processer som studeras. I aktionsforskningen påverkas också resultaten av deltagarnas personligheter och den situation man befinner sig i. Det gör att en annan av hörnpelarna i akademisk forskning inte kan uppfyllas, nämligen att någon annan ska kunna genomföra samma undersökning och komma fram till samma resultat.

Metoden är ovanlig i masteruppsatser inom B&I-ämnet. I sin uppsats om icke-verbal kommunikation på bibliotek har dock Elisabet Andersson valt att tillämpa en aktionsforskningsmodell. Hon pekar ut icke-verbal kommunikation som viktig, läser tidigare forskning i ämnet och genomför en utbildning för bibliotekarier kring kroppsspråk och rollspel. Under och efter kursen reflekterar hon själv och kursdeltagarna kring frågorna och hur bibliotekariernas eget tänkande och agerande förändrats.

Tidigare forskning har visat att icke-verbal kommu-

nikation är en viktig del i bibliotekariers yrkeskompetens. Faktorer som medverkar till ett bra möte är att bibliotekarien tittar upp och skapar ögonkontakt, nickar, ler, visar sig intresserad och engagerad, har en vänlig och avspänd röst och ger besökaren tillräcklig med tid. Det allra viktigaste är leendet och ögonkontakten. Som en användare uttryckte saken: "Det beror på minen hos den som sitter i informationsdisken om man vill ta kontakt eller ej".

I en undersökning fick användare välja mellan två informationsdiskar. Det viktigaste för användarens val av bibliotekarie var om vederbörande på något sätt initierade kontakt med användaren genom en rörelse med ansiktet eller kroppen, genom ögonkontakt eller överhuvudtaget genom att uppmärksamma besökaren och visa sig tillgänglig. Faktorer som däremot gjorde att användaren avstod från att gå fram var om bibliotekarien talade i telefon eller med en kollega, arbetade vid datorn, satt och läste eller hade ett ovänligt ansiktsuttryck.

När ett samtal väl inletts är samtalsstrategier (till exempel att man turas om att tala och att man bekräftar det den andra säger med nickningar och hummanden), röstläge, avstånd och hur man står eller sitter i förhållande till varandra avgörande för att kontakten ska upplevas som positiv.

Uppsatsförfattaren anordnade en kurs för nio bibliotekarier i en kranskommun till Stockholm. Deltagarna rekryterades genom sina arbetsplatser. Författaren reflekterar själv kring det faktum att det från början skulle ha varit 16 deltagare och att avhoppet kan ha berott på att några var tveksamma. Det kan därför ha varit de mest intresserade och positivt inställda som slöt upp, vilket förstärks påverkade kursens genomförande och deltagarnas utvärdering. →

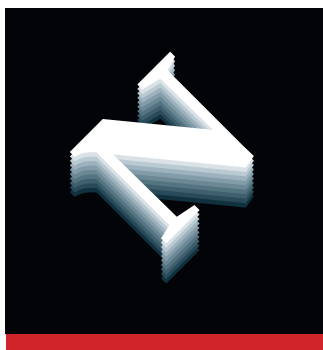
Elisabet Andersson:
"...it is time to bring the body back into the information field".
En undersökning om icke-verbal kommunikation på bibliotek och möjligheten att med skådespelarövningar höja bibliotekariers icke-verbala kompetens.

INSTITUTIONEN FÖR ABM,
UPPSALA UNIVERSITET, 2011.

→ Deltagarna tyckte att rollspelsövningarna var mest givande. De gick ut på att en deltagare spelade bibliotekarie och en annan besökare, och att man iscensatte olika situationer. Exempelvis jämförde man en situation då bibliotekarien satt och stirrade in i datorn när användaren sökte kontakt, med en där hon tittade upp, tog ögonkontakt och log. I en annan övning jämförde man upplevelsen av att svara en bråkig användare med ljus, osäker röst och stängd kroppshållning med hur utfallet blev om man använde en mörk, kraftfull röst och öppen, självsäker hållning.

En erfarenhet som deltagarna gjorde var att det egna agerandet kunde påverka den andre att bli arg, lugn eller osäker. En annan slutsats var att det är bibliotekarien som har ansvaret för att bjuda in besökaren med ögonkontakt, en rörelse, ett leende eller en nick. Efter kursen uppgav bibliotekarierna att det framför allt var den egna mimiken som blev mest medvetandegjord i och med kursen.

Uppsatsen kan inte ge svar på exakt hur viktigt kroppsspråket är eller objektivt visa vilka effekter den genomförda kursen hade. Men det var heller inte avsikten, utan snarare att pröva ett sätt att höja den icke-verbala kompetensen genom att genomföra en utbildning. Aktionsforskningens styrkor och svagheter speglas i författarens slutord: "Jag är medveten om att de resultat jag fått fram i mångt och mycket är beroende av personlighet, både hos mig och kursdeltagarna och även situationen i allmänhet vid kurstillfället och att det är svårt, för att inte säga omöjligt, för någon annan att upprepa denna undersökning på samma sätt. Jag anser ändå att jag fört forskningen framåt genom att jag presenterat och pekat på ett sätt att med hjälp av grundläggande skådespelarövningar arbeta med kompetenshöjning på det viktiga område som icke-verbal kommunikation på bibliotek utgör."

Notiser

Bibli och SkapaDela

FÖRST KOM beta-versionen i slutet av september. Och i början av november var det dags för publik lansering av Bibli.se – den nya bibliotekswebben för Uppsala län. Det är länets åtta kommuner som samarbetar kring den gemensamma webbplatsen där användarna kan söka, låna, reservera, göra omlån men också själva vara aktiva genom att tipsa, tagga, betygsätta och kommentera.

På Bibli.se får man all den information som tidigare gavs på bibliotekens egna hemsidor: öppettider, arrangemang, information om bibliotekens tjänster etc. Men därtill erbjuder Bibli.se mervärden i form av redaktionellt material och som sagt andra och nya möjligheter till interaktivitet. På Bibli.se kan man söka efter böcker i alla av länets folkbibliotek och sökning sker i allt material, det vill säga i bibliotekskatalogen, bland boktips, arrangemang, personalsidor etc.

Oavsett om man bor i Enköping eller Östhammar har man lika tillgång till de mervärden som genereras på sidan i form av texter om böcker, läsning och eget skrivande, om musik och filmer och förstås samma möjligheter till att själv bidra.

Och möjligheten att få specifik information om det egna biblioteket finns fort-

farande då varje kommun har en egen ingång från Bibli.se där användaren kan välja att söka i just sin kommun och få uppgifter om öppethållande och kontaktpersoner på sitt bibliotek. På Biblis entrésida har målgrupperna Barn och Unga fått egna läns-gemensamma ingångar med material och möjligheter speciellt anpassade för just sina behov.

För att vara aktiv på Bibli.se behöver man skapa ett så kallat Biblikonto. Det i sin tur kräver ett lånekort med pin-kod vid något av länets bibliotek.

En huvudredaktion med projektledarna Carin Carlsson och Tomas Dahlin (båda vid huvudbiblioteket i Uppsala) i spetsen är knutna till Bibli.se. Till webbredaktionen kan man vända sig med frågor eller synpunkter som rör webbplatsen.

För de användare som vill vara aktiva tex på Bibli.se men inte riktigt vet hur man gör eller vad det innebär att använda sociala medier finns en självstudiekurs tillgänglig på Bibli.se. "SkapaDela. Kom igång med sociala medier" är en del av Digidel 2013 och kan kanske även hjälpa bibliotekspersonalen att bli mer hemmastadda i de sociala miljöer som internet erbjuder. Självstudiekurs innebär att man själv väljer vilken eller vilka tjänster man vill fördjupa sig i, man behöver inte anmäla sig till kursen och ingen kontrollerar eventuella resultat. Däremot finns support att hämta hos bibliotekets personal om man skulle köra fast. På Bibli.se lovar man att man hör av sig så snart som det bara går men senast inom två arbetsdagar. Det finns väl egentligen bara en hake: det kräver att man har dator (eller kan låna) och att man har basfärdigheter ifråga om att använda internet...

När Digidelkampanjen startade tidigare i år stod 1,5 miljoner svenskar utanför internet. Till 2013 hoppas man att ha ökat antalet digitalt delaktiga med 500 000 personer. **HZ**

*Vi önskar alla våra kunder
en riktigt God Jul*

KIITOKORI
SPECIAL VEHICLES
www.kiitokori.fi

Fler digitala biblioteksutmanare

HARVARD-UNIVERSITET i USA har planer på ett icke-kommersiellt digitalt bibliotek med världens alla böcker.

Harvard-projektet lanseras som ett icke-kommersiellt alternativ till exempelvis Google Book Search. I mitten av april 2013 ska Digital Public Library of America lanseras.

– Vi vill göra mänsklighetens samlade kulturarv tillgängligt utan kostnad för hela mänskligheten, säger universitetsbibliotekets chef Robert Darnton till SR:s Vetenskapsredaktion.

Tanken är även att man ska samarbeta med det digitala EU-biblioteksprojektet Europeana. Harvards Digital Public Library ska byggas upp gradvis och till en början med hjälp av universitetsbiblioteket – i dagsläget 17 miljoner böcker. Det digitala biblioteket ska innehålla 130 miljoner böcker som ska finnas tillgängliga gratis för allmänheten. När det gäller teknik och ekonomi så är den frågan löst via forskningsstiftelser och samarbetsprojekt. Som vanligt i dessa sammanhang är det upphovsrätten som är den riktigt svåra biten att lösa. Enligt SR:s vetenskapsredaktion har man tagit inspiration från Norge där man i dag på försök ersätter upphovsmännen för varje enskild sida som läses i det digitala biblioteket. Google har idag gjort miljontals böcker tillgängliga men det är reklamfinansierat. Dessutom kan Google när som helst börja ta betalt för innehållet i vinstintresse. Slutligen ska det väl understrykas att det finns andra aktörer som vill tillgängliggöra böcker utan att ta betalt för det, exempelvis Wikibooks, Projekt Gutenberg och Projekt Runeberg.

ÅE

**Tack alla biblioteksvänner
för ett gott 2011.
Vi önskar Er alla en God Jul
och ett Gott Nytt År.**

fo:ra

SSC Lindvalls

Energivägen 11, 952 31 Kalix. 0923-797 31
www.foramobler.se | Ett medlemsföretag i SSC

A stylized, high-contrast portrait of August Strindberg, rendered in shades of red, orange, and yellow. The image has a grainy, artistic texture.

August Strindberg
2012
www.strindberg2012.se

WHATEVER THE
ENVIRONMENT,
LITTBUS WORKS.

www.lustrum.com

TPB får med beröm godkänt

STATSKONTORET HAR genomfört en myndighetsanalys av Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB). Det är den första i myndighetens 31-åriga historia, och omdömet får anses vara med beröm godkänt.

Enligt Statskontorets analys är TPB i allt väsentligt en väl fungerande myndighet utan några anmärkningsvärda brister i TPB:s ledning, organisation eller resursanvändning. Även formerna för styrning, redovisning och resultatuppföljning bedöms i allt väsentligt vara anpassade till den verksamhet som bedrivs. Statskontoret anser vidare i sin sammanfattning, att myndigheten löpande söker utveckla effektiviteten i verksamheten och resursutnyttjande i förhållande till tilldelade medel och uppställda mål. Det konstateras att TPB har höga utvecklingsambitioner och för närvarande befinner sig i en förändringsprocess som berör delar av myndighetens verksamhet, organisation och kompetens. Förändringarna hänger samman med nya förutsättningar för produktion, distribution och tillhandahållande av information i vid mening. Det i sin tur gör att myndighetens mer traditionella roll som bibliotek förändras till att handla mer om kravställning, utveckling och upphandling av produkter och tjänster samt distribution av medier till biblioteken och direkt till användarna.

Inriktningen går även från utlåning av fysiska medier till att omfatta mer av stöd och rådgivning till brukarna. TPB har även ansökt hos regeringen om att få byta namn till Myndigheten för tillgängliga medier.

Statskontoret tar inte ställning i namnfrågan men skriver att man "finner det vara rimligt att myndigheten får en tydligare och mer rättvisande profil, inte minst i dess relation till omvärlden. Med en tydligare framtoning bör myndighetens attraktionskraft kunna öka och därmed även möjligheterna till rekrytering av kvalificerad personal inom myndighetens samtliga funktioner".

Statskontoret anser att det finns skäl att se över rollfördelning och ansvarsförhållande mellan TPB och de aktörer som myndigheten samverkar med.

Det kan tex handla om i vilken utsträckning TPB:s och övriga aktörers verksamheter och ansvar överlappar varandra, hur brukarperspektivet kan ges ett tydligare genomslag samt vilka synergieffekter (tex ekonomiska) som kan uppnås vid en närmare samordning och integration mellan olika verksamheter.

Idag upphandlar TPB i allt större utsträckning produkter och tjänster från privata aktörer. Enligt Statskontoret bör TPB:s outsourcingstrategi fullföljas till att omfatta den produktion och de stödfunktioner som finns kvar inom TPB för att därmed också skapa förutsättningar "för att TPB ytterligare kan renodlas i rollen som en kompetent kravställare, beställare och upphandlare av olika tjänster och produkter".

HZ

Läs hela myndighetsanalysen på <http://www.statskontoret.se>

Bibliotekarie ett framtidsyrke

BIBLIOTEKARIE KOMMER att vara ett bristyrke i framtiden. I alla fall om man får tro Sveriges akademikers centralorganisation Saco:s rapport över vilka yrken som har bäst framtidsutsikter. Bibliotekarier, lärare, logopedier och arbetsförmedlare är några av de yrkesgrupper som det kommer att råda brist på framöver. I rapporten "Framtidsyrken", som baseras på de 26 förbundens yrkeskategorier, bedömer man att det ser betydligt dystrare ut för musei- och arkivyrkeskåren. Även kommunikatörer har dystrare framtidsutsikter vad gäller de fem kommande åren. Saco:s sammanställningen görs för att underlätta för gymnasister att göra en mer realistisk bedömning av arbetsmarknadsläget. Orsaken till förändringarna inom yrkeskategorierna kan vara stora pensionsavgångar men även när exempelvis offentligt finansierad sektor plötsligt förvandlas till privat. Men man ska även ha klart för sig att bristyrken också kan handla om arbeten med dåliga arbetsförhållanden eller lönenivåer. Dessutom är det väl egentligen så att ingen med fullständig säkerhet kan veta hur arbetsmarknaden kan komma att se ut i framtiden.

ÅE

Ny service: studiepaket

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING har som bekant en ambitiös rapportproduktion. Bland dem som uppmärksammats i år återfinns till exempel "Barn berättar". En studie av 10-åringars syn på läsning och bibliotek" samt "Olika syn på saken. Folkbiblioteket bland användare, icke-användare och personal".

Nu har Svensk Biblioteksförning satt samman ett studiepaket till respektive rapport. Dessa studiepaket är gratis, de går att beställa i fysisk form eller att ladda ned från föreningens hemsida. Tanken är att ge föreningens medlemmar möjlighet att i den egna verksamheten jobba vidare med de frågeställningar som rapporterna lyfter. Kanske vill man använda materialet som ett led i kompetensutveckling och/eller ha som utgångspunkt för gruppdiskussioner på arbetsplatsen.

Respektive paket rymmer, förutom själva rapporten, en Power Point-presentation, en studiehandledning samt en litteraturlista för vidare studier.

Ambitionen är att paketen ska gå att använda flexibelt – det ska vara möjligt att anpassa det till den egna arbetsplatsen och välja hur man vill använda materialet: för diskussion i stora eller små grupper, som fördjupning i en enda specifik fråga relevant för den egna arbetsplatsen, som utgångs-

punkt för verksamhets- och kompetensutveckling etc.

Anna Kåring Wagman, utredare på Svensk Biblioteksförning, har satt samman studiepaketet som hör till "Olika syn på saken" och där består tex frågedelen av nio diskussionsfrågor kopplade till rapportens olika resultat.

Åse Hedemark, fil dr i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala universitet, står bakom studiepaketet till rapporten "Barn berättar", som hon också är författare till. Paketet rymmer utöver diskussionsfrågor och gruppövningar även förslag på praktiska tillämpningar; Om man önskar kan man alltså använda rapportens resultat för att mer konkret studera, utveckla och förändra – som i det här fallet – den lässtimulerande verksamheten vid det egna biblioteket.

Först ut är alltså Barn berättar och Olika syn på saken. Men tanken är att studiepaket ska tas fram till de av föreningens rapporter som är verksamhetsanknutna – som ett led i att främja biblioteksutveckling.

HZ

BiblioteksGUIDE i mobilen

WAGNER

www.wagnerform.se

Professionella system för digitalrepro

Både V-bottnad och Flatbottnad!

Nya Bookeye 4 finns som produktionsskanner och för självbetjäning!

Bookeye 4 är en skanner särskilt framtagen för bibliotek och arkiv. Skannern är helintegrerad, kräver liten bordsyta och skannar två A3-sidor på endast 3 sek. Bookeye 4 har port för USB-media samt nätverkskoppling.

För mer info och demo ring 08-680 15 70!
Besök även www.molanders.se

Vi på Molanders har mångårig erfarenhet av systemlösningar för digitalt fotografi och repro. Vi supportar studios, bibliotek, arkiv, museer, konsthandel och kartografi med lösningar för de flesta typer av original och filkrav.

"Servicedepån för yrkesfotografer" • Västberga Allé 60 • 08-680 15 70 • www.molanders.se

Årets Augustpristagare utsedda

AUGUSTPRISET i den skönlitterära klassen gick varken till förhandstippade Amanda Svensson eller Bengt Ohlsson. Istället blev det debutanten Tomas Bannerhed som med romanen *Korparna* blev 100 000 kronor rikare när priset delades ut i år för tjugotredje gången vid en gala i Konserthuset.

I sin nominering av romanen, som utspelar sig på den småländska landsbygden på sjuttio-tioalet motiverade juryn valet som följer:

"På Undantaget kommer ingen undan sin natur. Vare sig det rör sig om jorden eller genetiken. Det handlar om far och son, om arv och miljö, om fåglar och frihetslängtan. *Korparna* är en klassisk utvecklingsroman, stadigt rotad i den svenska litteraturtraditionen. Men framförallt är den en roman om naturen i betraktarens öga. Och genom den unge Klas klara blick får vi se den återfödas i all sin obönhörliga storslagenhet: dödlig och frodig, sällsam och magisk. Tomas Bannerhed plöjer helt nya fåror i ordbruket. Vi kan inte annat än förundras över denna rikedom: från rönnbärens färg till röddrommens flykt."

Augustpriset för Årets svenska fackbok gick till den omdiskuterade och omdebatterade *Och i Wienerwald står träden kvar* av

Elisabeth Åsbrink. Den handlar om antisemitismen i Sverige under andra världskriget – skildrat genom berättelsen om trettonårige Otto Ullman som fördes till Sverige 1939. Boken bygger på Ottos korrespondens med sina föräldrar som blev kvar i Österrike.

Juryns motivering vid nomineringen: "Ur en skatt av obesvarade brev utviner författaren flera perspektiv på vår historia och vårt samhälle. Den får läsaren att söka svaren på frågan om vad som är rätt och fel i en historia som berör."

Till Årets svenska barn- och ungdomsbok utsågs *Pojkarna*, som handlar om könsöverskridande flickor, av Jessica Schiefauer.

Juryns motivering: "Med vass och avslöjande flickblick infiltreras Pojklandet. En idéroman som strävar efter att upplösa språkets, växandets och verklighetens gränser. Om kroppen som slagfält och manligheten som drog."

En elektorsjury av bibliotekarier, kritiker och bokhandlare – inalles 63 personer – har röstat fram vinnarna som belönas med 100 000 kronor vardera och en statyett i brons av Mikael Fare.

Årets förnyare

BIBLIOTEK PLATTAN i Stockholm är årets förnyare. Biblioteket prisas för att man tänkt på gränserna, brutit upp gamla strukturer och verkligen vågat tänka nytt. Och det har resulterat i att allt fler människor hittat till biblioteket. Kulturhusets teamledare för litteratur och konst, Pernilla Glaser, är stolt över alla engagerade och uthålliga medarbetare som verkligen vågat förändring trots starka reaktioner – positiva som negativa.

– Det krävs att man har uthållighet och ett visst mod för att våga pröva. Det gäller att våga navigera utan facit. Alla har dessutom blivit medvetna om att det går att lära av såväl fiasko som succé, konstaterar Pernilla Glaser till BBL.

Biblioteket har även fått beröm för att man lyckats involvera biblioteksanvändare i verksamheten. Pernilla Glaser hoppas nu att beslutsfattare ser att biblioteket kan vara ett laboratorium för kultur i framtiden.

– Biblioteket kan ligga i framkant i kraft av att man ständigt har historien med sig.

Förnyelsepriset, som förutom äran består av en statyett och 50 000 kr, delas ut av Stockholms Stad. Syftet är att uppmärksamma förebilder som förbättrar kvaliteten, ökar effektiviteten, bidrar till en hållbar utveckling eller gör arbetet enklare.

Överst: Leo Lundberg. Sittande: Inga-Lill Rydberg, Pernilla Glaser och Jenny Lindh.

ÅE

Biblioteks-ersättningen 2012/13

REGERINGEN HAR godkänt en överenskom- melse med upphovsrättsorganisationer om biblioteksersättningen. Ersättningens grund- belopp höjs nästa år med 2 öre till 1,35 kronor. År 2013 höjs grundbeloppet med ytterligare 2 öre. För 2012 blir den totala biblioteks- ersättningen 134 163 000 kronor, vilket är en höjning med ca 6,3 miljoner kronor jämfört med 2011. Höjningen är delvis en följd av att utlåningen av böcker på biblioteken har ökat under senare år.

Förhandlingarna kring biblioteksersätt- ningen har varit infekterade. Från Sveriges Författarförbunds sida kommenterar man nu överenskommelsen om 2012 och 2013 års nivåer som en kompromiss för att vinna tid.

Kulturdepartementet och upphovsmän- nens organisationer har enats om att bilda en gemensam arbetsgrupp som bland annat ska se över förutsättningarna för statistik och underlag som används som grund för biblioteksersättningen

– Vår analys av ersättningens utveckling håller och den visar tydligt att staten värderar ett boklån lägre idag än för tio år sedan. Vi är glada att vi nu har en gemensam arbetsgrupp för att analysera grunderna för ersättningen. Vi vill säkra ersättningens utveckling på sikt, säger Mats Söderlund, ordförande i Sveriges Författarförbund.

HZ

Bloggande flickor och spelande pojkar

ALLT FLER svenskar mobilsurfar och är ute på nätet allt mer. Det finns idag fler datorer än människor i de svenska hushållen. Hälften av alla i åldern 16–35 år är dagligen uppkopplade. Dessutom använder fler än hälften av alla treåringar internet, enligt årets rapport Svenskarna och internet som Stiftelsen för internet- infrastruktur (.se) sammanställt. Det är framför allt mobilsurfandet som har ökat. Idag är 88 procent av alla svenskar uppkopplade till nätet och 69 procent använder sig av internet dagligen. Musiktjänster och sociala nätverk har ökat kraftigt. Men det är Face- book och Spotify som dominerar. Drygt hälften av svenskarna lyssnar och laddar ner musik via internet och var tredje lyssnar på Spotify. Drygt hälften av befolkningen finns med på Facebook. Samtidigt som mycket förändras är det många mönster som består. Flickor och pojkar spelar spel men efter tioårsålder börjar flickorna att blogga, använda sociala nätverk och överger spelen.

ÅE

KB, entreprenader, e-böcker, skolbibliotek, samordning, nationell katalog, Digidel, Meröppna bibliotek, Dewey, e-plikt, Bok & Bibliotek, Biblioteksdagarna i Visby, Lunds universitetsbibliotek, statistik, bemötande, rapporter, nedläggningar, kompetensutveckling, användare, barn & böcker, kulturplaner, regional kultursamverkan, driftsformer, digitalisering, Open Access, robotgenererade böcker, omorganisationer, litteraturutredningen, upphovsrätten, priser, platser, projekt... **Mycket hanns med under 2011. Det lär inte bli mindre 2012!**

**God jul och
Gott nytt år**

tillönskas
läsare, annonsörer och
biblioteksvänner
av BBL:s redaktion

Material till föreningsnytt mailas till:
mp@biblioteksforeningen.org

Biblioteksdagarna 2012 7–9 maj i Norrköping

Rubriken för Biblioteksdagarna 2012 är **Bilder av bibliotek – omvärld och invärld**. För att synliggöra bibliotek arbetar Svensk Biblioteksforening med fem perspektiv:

Kunskap och lärande, Inspiration och utveckling, Kultur och upplevelser, Demokrati och informationsfrihet och Fristad och gemenskap. De fem perspektiven är strukturen för konferensen.

7 maj blir en föreningsdag där Svensk Biblioteksforenings arbete kommer att tas upp i föreläsningar, seminarier och workshops. Rapporter och utvecklingsrådets arbete presenteras. Nationell biblioteksstrategi och internationella frågor diskuteras. Dagen ger möjligheter för medlemmarna att påverka föreningens framtida arbete. Måndagen den 7 maj är avgiftsfri för enskilda medlemmar i föreningen och den avslutas med föreningens årsmöte.

Hela programmet presenteras under februari men boka redan nu in dagarna i almanackan!

OBS! 2012 arrangeras Biblioteksdagarna måndag – onsdag!

Frågor besvaras av Wiviann Wilhelmsson,
ww@biblioteksforeningen.org

Sök bidrag för IFLA-deltagande 2012

Medlemmar i Svensk Biblioteksforening kan söka medel för deltagande i IFLA-möten. Följande kriterier beaktas:

- Den sökande deltar aktivt i Svensk Biblioteksforenings arbete, är tex ledamot av utvecklingsråd, verksamhetsgrupp, kommitté, är kontaktperson för ett nätverk etc.

- Den sökande deltar aktivt i IFLA:s arbete och kan inte få kostnads-täckning på annat sätt.

Av den totala stipendiesumman reserveras 25 procent att gå till förstagångsdeltagare på IFLA. Ansökningsblankett finns på föreningens hemsida, www.biblioteksforeningen.org. Sista ansökningsdag är 31 januari 2012.

Då det av IFLA:s regler framgår att arbetsgivaren ska ta på sig att finansiera den anställdes deltagande i IFLA-arbetet ska den sökandes arbetsgivare motivera särskilt varför inte arbetsplatsen, helt eller delvis, kan finansiera IFLA-deltagandet. Detta gäller inte förstagångsbesökare på IFLA.

Svensk Biblioteksforening kommer under våren 2012 att lotta ut ytterligare stipendier för att göra det möjligt för många medlemmar att delta i IFLA-konferensen i Helsingfors 11- 17 augusti 2012.

Frågor besvaras av Wiviann Wilhelmsson, 08 – 545 132 32,
ww@biblioteksforeningen.org

Svensk Biblioteksforening tillönskar alla medlemmar och samarbetspartners en God jul och ett Gott Nytt Biblioteksår

Föreningens julgåva går även 2011 till föreningen BiS och projektet att dela ut böcker i de västsahariska flyktinglägren. Första delen av projektet innebar tryckning och utdelning av 5 000 böcker och till det 1000 lärarhandledningar. Boken, *Pojken som levde med strutsar*, är skriven av Monica Zak och handlar om den västsahariske pojken Hadara som kom bort i en sandstorm och växte upp bland strutsar.

Men det behövs mer böcker och därför fortsätter BiS att samla in pengar ett år till. Nästa år ska man köpa in fler exemplar av den bok som delades ut i fjol och dessutom ska man köpa in och dela ut andra barnböcker på arabiska.

- Behovet av böcker för den fria läsningen är enormt i flyktinglägren, säger Lena Lundgren, BiS.

Se även BiS hemsida, www.foreningenbis.org

Julstängt

Svensk Biblioteksforenings kansli
håller julstängt från den 22 december
till den 8 januari.

Måndagen den 9 januari är vi
på plats igen som vanligt.

Kansliet

Tack!

Tack alla ni som hörsammade vår ”uppmaning” tidigare i höstas om att anmäla fel i kontaktuppgifterna. Om vi har korrekta uppgifter i medlemsregistret, får ni tidningen i tid och till rätt adress. Har vi er rätta e-postadress missar ni inga inbjudningar till regionföreningarnas trevliga aktiviteter eller nätverkens träffar. Och ni får senaste nytt via Medlemsinfo.

Ändringar kan göras till info@biblioteksforeningen.org eller på telefon 08-545 132 38 (Eva).

EVA SILVERPLATS

Kalendarium

Maila info till kalendariet: mp@biblioteksforeningen.org
för vidare info se <http://www.biblioteksforeningen.org>

12–13 januari, Nationalbiblioteket i Norge, Larvik

Rum för bildning

Avslutningskonferens för projektet Rum för bildning rum på Farris Bad i Larvik.
ARR: Nationalbiblioteket i Norge tillsammans med en rad aktörer i Norge, Danmark och Sverige
Mer info: http://www.nb.no/nbdigital/dannelseblogg/?page_id=83

8–9 februari, Conductive, Stockholm

Det digitaliserade universitetsbiblioteket

På konferensen Det digitaliserade universitetsbiblioteket får du chansen att lyssna till framgångsrika talare som berättar om erfarenheter kring digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande. Dessutom finns representanter ifrån Sveriges ledande akademiska bibliotek på plats för att ge dig sina bästa tips om hur du lyckas med digitaliseringen på din arbetsplats. Upphovsrättsfrågor, avtalslicenser, personuppgiftslagens tillämpning och andra relevanta författningar kommer vi självklart att belysa och behandla. Välkommen till en unik konferens för dig som arbetar på universitetsbibliotek!

PROGRAM: <http://www.conductive.se/assets/pdf/con411.pdf>

ARR: Conductive

MER INFO: <http://www.conductive.se/det-digitala-universitetsbiblioteket.html#program=talare>

14–15 mars

Mötesplats Open Access 2012

Välkommen till två intressanta informations- och diskussionsdagar om högskolans elektroniska publicering! Mötesplats Open Access är ett årligen återkommande evenemang för ett aktivt idé- och erfarenhetsutbyte. 2012 hålls konferensen den 14–15 mars i Norrköping! Målgrupp: Alla som arbetar med att tillgängliggöra högskolornas vetenskapliga och pedagogiska publicering i form av fulltextarkiv, publiceringsdatabaser, e-tidskrifter, digitala läresurser, forskningsdata etc. Du kan vara forskare, lärare, student, bibliotekarie, IT-specialist, jurist eller ha en ledande befattning inom högskolan. Den definitiva inbjudan med program och övrig information kommer att skickas ut i januari och därefter tas bindande anmälningar emot.

ARR: Kungliga biblioteket

MER INFO: <http://www.kb.se>

22 mars, Svensk Biblioteksforening, Umeå

Shift happens

Boka in 22–23 mars för Umeå-konferensen 2012.

ARR: Svensk Biblioteksforening Regionforening Västerbotten och Biblioteken i Umeå-regionen

18–20 april, Halmstad

Halmstadskonferensen 2012

Från transaktion till relation: framtiden för folkbiblioteken är temat för Halmstadskonferensen 2012.

ARR: Halmstad stadsbibliotek, Hordaland fylkesbibliotek, Kultur i Väst, Mölndals stadsbibliotek, Region Halland, Kultur och Aarhus Kommunes Biblioteker

MER INFO: www.regionhalland.se/halmstadskonferensen

7–9 maj, Svensk Biblioteksforening, Norrköping

Biblioteksdagarna 2012

Boka in en tur till Norrköping i maj nästa år för Biblioteksdagarna. Observera att vi på grund av lokalskäl genomför arrangemanget måndag till onsdag 7–9 maj.

17–18 Augusti

Beyond libraries – subject metadata in the digital environment and semantic web

IFLA Satellite Post-Conference will explore the role of different kinds of subject metadata in the digital environment and the semantic web, in libraries and beyond libraries. The digital environment creates new opportunities and new challenges for subject access. How could we take advantage of the new opportunities and how can we handle the challenges? The deadline for submitting papers is 15 February 2012.

ARR: IFLA Classification and Indexing Section
<http://www.ifla.org/en/classification-and-indexing> och National Library of Estonia <http://www.nlib.ee/en>

MER INFO: <http://www.nlib.ee/tallinnsatellite>

Till alla medlemmar i Svensk Biblioteksforening

Kallelse till Årsmöte 7 maj 2012

I enlighet med Svensk Biblioteksforenings stadgar paragraf 5 kallas alla medlemmar till årsmöte måndagen den 7 maj, klockan 16.30. Plats: Louis De Geer konsert & kongress, Norrköping.

Valberedningen tar emot förslag på nya styrelseledamöter. Valberedningens ordförande Henrik Åslund, Biblioteksdirektionen, Lunds universitets bibliotek, träffas på telefon 046-222 93 33 eller e-post henrik.aslund@lub.lu.se

Sista motionsdag 13 februari

Sista motionsdag är måndagen den 13 februari 2012. Medlem eller grupp som önskar att viss fråga tas upp till beslut på årsmötet har att senast utsatt sista motionsdag skriftligt anmäla detta till kansliet: Svensk Biblioteksforening, Box 70380, 107 24 Stockholm.

Styrelsen

*En webbplats med oändligt perspektiv
ger ditt bibliotek "dygnet runt"-liv
Gå till axiell.se/axiell_arena och titta
för att mer om klappen hitta*

*God Jul
önskar
vi på Axiell*

